

AANZETTEN TOT SLACHTOFFERSCHAP BIJ PARTNERGEWELD: BLINDE VLEK IN HET BELGISCH BELEID?

Masterproef neergelegd tot het behalen van
de graad van Master in de Criminologische Wetenschappen
door **02005451 Vanhoenacker Louise**

Academiejaar 2023-2024

Promotor :
Prof. dr. Wendy De Bondt

Commissaris :
Renée Pattyn

Woordenaantal: 17770

Abstract

The Istanbul Convention, drafted by the Council of Europe and opened for signature in 2011, establishes a comprehensive legal framework aimed at combating violence against women and domestic violence. The Convention includes a range of mandatory obligations, such as the criminalization of specific acts of violence, including but not limited to physical and sexual violence, forced marriage, female genital mutilation, and forced sterilization. One critical obligation under the Convention is that the ratifying states must criminalize the incitement to victimisation within the context of intimate partner violence for certain forms of violence. The concept of incitement to victimisation, a form of coercive control, plays a pivotal role in the escalation and development of intimate partner violence. It refers to the use of moral or psychological coercion to manipulate a partner into unwanted actions, such as undergoing an abortion, sterilisation, or even getting a tattoo. Since Belgium is among the states that signed and ratified the Istanbul Convention, this research focuses on analysing the extent to which the Belgian criminal policy aligns with the Convention's requirements. Through a literature study and a qualitative content analysis of policy documents, this study reveals that while Belgium has made strides toward establishing a legal framework on partner violence, inconsistencies remain. The Belgian state has introduced various legal and extralegal initiatives addressing partner violence, but there are some discrepancies, particularly regarding incitement to victimisation. In its official report to the Council of Europe, the Belgian government asserted that the legal concept of participation in a criminal offense covers these cases of incitement to victimisation. However, this paper argues that this legal construct is insufficient, as it only pertains to the incitement of the perpetrator rather than the victim. Consequently, the concept of incitement to victimisation has been largely neglected in Belgian law, leading to the conclusion that Belgium fails to fully comply with the Istanbul Convention. The research concludes with a policy recommendation, addressing these legal gaps in the Belgian criminal code to better align with international obligations.

Trefwoorden

Partnergeweld, dwingende controle, strafrechtelijk beleid

Key words

Intimate partner violence, coercive control, criminal policy

Lijst van veelgebruikte afkortingen

CAHVIO	Ad Hoc Committee on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence
CAW	Centrum Algemeen Welzijnswerk
CGG	Centrum voor Geestelijke Gezondheidszorg
CLB	Centrum voor Leerlingenbegeleiding
CoPa	Committee of the Parties of the Council of Europe
GREVIO	Group of Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence
IGVM	Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen
K&G	Kind en Gezin
KIV	Kadernota Integrale Veiligheid
NAP	Nationaal Actieplan
NVP	Nationaal Veiligheidsplan
OM	Openbaar Ministerie
PdK	Procureur des Konings

Inhoudstafel

Abstract	1
Lijst van veelgebruikte afkortingen	3
Woord vooraf	7
1. Inleiding.....	8
2. Theoretisch kader	9
2.1. Inleiding	9
2.2. Centrale concepten en definities.....	9
2.2.1. Partnergeweld, huiselijk geweld en intrafamiliaal geweld.....	9
2.2.2. Gendergerelateerd geweld	10
2.2.3. Coercive control of dwingende controle.....	11
2.2.4. Aanzetten tot slachtofferschap.....	12
3. Empirisch kader	14
3.1. Inleiding	14
3.2. Methodologie	14
3.2.1. Onderzoeksdoel	14
3.2.2. Onderzoeksvragen	14
3.2.3. Onderzoeksmethode	15
3.2.4. Onderzoeksmateriaal	16
3.2.5. Methodologische beperkingen.....	16
4. Onderzoeksresultaten.....	18
4.1 Inleiding	18
4.1.1 Aanzetten tot slachtofferschap in het Verdrag van Istanbul.....	18
4.1.1.1. Artikel 36: Seksueel geweld, met inbegrip van verkrachting	19

4.1.1.2. Artikel 37: Gedwongen huwelijk.....	19
4.1.1.3. Artikel 38: Vrouwelijke genitale verminking	20
4.1.1.4. Artikel 39 (a): Gedwongen abortus.....	20
4.1.1.5. Artikel 39 (b): Gedwongen sterilisatie.....	21
4.1.2. Beleidsmatige discussies tussen de Raad van Europa en België.....	21
4.1.3. De strafbare deelneming	23
4.1.4. Overzicht per misdrijf in het Belgisch Strafwetboek	24
4.1.4.1. Seksueel geweld, met inbegrip van verkrachting.....	25
4.1.4.2. Gedwongen huwelijk	26
4.1.4.3. Vrouwelijke genitale verminking.....	26
4.1.4.4. Gedwongen abortus.....	28
4.1.4.5. Gedwongen sterilisatie.....	30
4.1.5. Evaluatie Belgische argumentatie.....	31
4.2. Aanzetten tot slachtofferschap in het Belgisch strafrechtelijk beleid	33
4.2.1. Inleiding.....	33
4.2.2. Opsporing	34
4.2.2.1. Opsporing door professionals	35
4.2.2.2. Opsporing door non-professionals.....	38
4.2.3. Vervolgging	40
4.2.3.1. Kadernota Integrale Veiligheid.....	40
4.2.3.2. Nationaal Veiligheidsplan.....	40
4.2.3.3. Nationaal Actieplan strijd tegen gendergerelateerd geweld	41
4.2.3.4. Omzendbrieven College van Procureurs-generaal.....	42
4.2.3.5. Tussentijdse conclusie.....	44
4.2.4. Straftoemeting.....	45
4.2.5. Strafuitvoering	45
4.2.6. Strafrechtelijk beleid sensu lato.....	46

4.2.6.1. Preventie.....	46
4.2.6.2. Nazorg en opvolging.....	47
4.2.7. Tussentijdse conclusie	47
5. Discussie.....	49
6. Conclusie	52
7. Beleidsaanbeveling	54
9. Bibliografie	57
8. Perstekst	71

Woord vooraf

Deze masterproef was, na vier zeer leerrijke jaren, de laatste spurt naar het behalen van mijn Master in de Criminologische Wetenschappen. Graag bedank ik een aantal personen die mij, zowel binnen de academische wereld als erbuiten, geholpen en gesteund hebben.

Eerst en vooral gaat extra veel dank uit naar de medewerkers van het Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen, en voornamelijk naar Marijke Weewauters, mijn stagebegeleider. Mijn stage op het Instituut was één van de meest verrijkende ervaringen en ik ben eeuwig dankbaar om zo een getalenteerde criminoloog te zijn tegengekomen met een even groot hart en een minstens even grote onuitputbare strijdkracht om op te komen voor mensenrechten.

Ook bedank ik graag enkele professoren en criminologen van de Universiteit Gent die mij doorheen mijn studie jaren geïnspireerd en gemotiveerd hebben, vaak zonder dit te beseffen. Mijn dank gaat uit naar prof. dr. Wendy De Bondt, promotor van deze proef, die me veel bijgeleerd heeft over hoe men in een juridisch kluwen orde kan scheppen - een vaardigheid die vereist was voor het schrijven van deze masterproef. Ook bedank ik prof. dr. Tom Decorte en prof. dr. Olga Petintseva om mij kennis te doen maken met kritische criminologie als stroming, wat een blijvende impact heeft gehad op mijn visie als criminoloog en als mens. Ook bedank ik graag prof. dr. Gert Vermeulen, wiens colleges mij eeuwig zullen bijblijven als mentaal en moreel uitdagend en verrijkend.

Tenslotte bedank ik graag de personen die deze niet altijd even makkelijke weg voor mij toch iets makkelijker gemaakt hebben. Ik bedankt mijn ouders, Frank en Veerle, voor de vele mogelijkheden die ik van jullie gekregen heb en nog steeds krijg. Bedankt om mij altijd te steunen en om te geloven in mij. Ook bedank ik mijn zus Nina voor haar onvoorwaardelijke steun en om mij te motiveren. Verder bedank ik mijn partner Lennert voor de vele wandelingen, gesprekken en ontspannende momenten die deze periode lichter en leuker gemaakt hebben. Ten laatste bedank ik mijn psycholoog Tine voor haar inzicht en consistente hulp, en Galina, Kolja en Mia, om mij altijd te kunnen doen glimlachen.

Louise Vanhoenacker

12 augustus 2024, Gent

1. Inleiding

Partnergeweld is een fenomeen dat in verschillende domeinen van de samenleving besproken wordt. Niet enkel in het nieuws, maar ook in de academische wereld evenals in het beleid van overheden vloeit er sinds enkele decennia meer inkt over het verschijnsel. Ook wordt binnen de criminologie steeds meer onderzoek gedaan naar het fenomeen (DeKeseredy & Schwartz, 2011). De beeldvorming over het fenomeen is doorheen de jaren steeds helderder geworden, waaruit blijkt dat partnergeweld zich in veel verschillende vormen uit: er is niet één vorm van partnergeweld, net zoals er niet één type slachtoffer of één type dader is (Johnson, 2005; Stark, 2007). Mede door de ontwikkeling van het concept van *coercive control*, ook wel dwingende controle genoemd, wordt nu beleidsmatig ook aandacht geschonken aan de meer subtiele vormen van partnergeweld, zoals psychologische controle, manipulatie, economisch geweld en nog vele andere vormen. In deze masterproef wordt de kwestie van het aanzetten tot slachtofferschap als specifieke vorm van partnergeweld dan ook onder de loep genomen, een fenomeen dat in de volgende hoofdstukken uitvoerig zal toegelicht worden.

Eerst en vooral worden de centrale concepten en definities toegelicht, opdat er duidelijkheid zou zijn over naar welke fenomenen er gerefereerd wordt. Dit wordt opgevolgd door een methodologisch luik waarin het onderzoeksopzet toegelicht wordt en de centrale onderzoeksvragen uitgebreid toegelicht worden. Daarna volgt een bespreking van de onderzoeksresultaten, evenals een kritische discussie omtrent de bevindingen. Tot slot volgt een beleidsaanbeveling.

2. Theoretisch kader

2.1. Inleiding

Alvorens dieper in te gaan op het empirisch kader van dit onderzoek dienen de centrale concepten toegelicht te worden. Veel van de in deze paper gebruikte begrippen worden in de grijze literatuur als synoniemen behandeld terwijl er belangrijke verschillen zijn in de termen, zowel inhoudelijk als juridisch. Ook zijn er veel verschillen in de definities naar gelang het standpunt juridisch of hulpverlenend is (DeKeseredy & Schwartz, 2011). De onderlinge gelijkenissen en verschillen worden hieropvolgend behandeld.

2.2. Centrale concepten en definities

2.2.1. Partnergeweld, huiselijk geweld en intrafamiliaal geweld

Partnergeweld verwijst naar “een geheel van gedragingen, handelingen en houdingen van één van de partners of ex-partners die erop gericht zijn de andere te controleren en te domineren.”¹ Er bestaan verschillende vormen van partnergeweld, waaronder fysiek, psychisch, seksueel, economisch en verbaal geweld (DeKeseredy & Schwartz, 2011).² Hoewel de termen ‘partnergeweld’, ‘huiselijk geweld’ en ‘intrafamiliaal geweld’ onderling inwisselbaar gebruikt worden, is er echter een nuanceverschil. Huiselijk geweld is de term waarvoor men koos in het Verdrag van de Raad van Europa inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld (Hierna: Verdrag van Istanbul), het eerste juridisch dwingende instrument inzake deze problematiek.³ Het verwijst dus niet enkel naar het koppel, maar ook de andere personen die samen in éénzelfde huishouden wonen. Hierdoor wordt ook gedoeld op de bredere sociale context waarin het geweld zich stelt. Hetzelfde geldt voor intrafamiliaal geweld, hoewel hierbij de nuance gemaakt moet worden dat dit expliciet verwijst naar personen in een familieverband: hierbij hoeft men dus niet onder één dak te wonen.

Partnergeweld kan zich uiten op verschillende levensdomeinen, zoals ook weerspiegeld wordt in de typologie die door Johnson (2005) reeds in 1995 opgesteld werd. Hierbij verwijst hij naar de volgende vormen van partnergeweld: intiem terrorisme, gewelddadig verzet, situationeel koppelgeweld en mutueel gewelddadige controle (Johnson, 2005).

¹ Nationaal Actieplan ter bestrijding van gendergerelateerd geweld 2021-2025. (Hierna: NAP 2021 – 2025).

² Verdrag van de Raad van Europa inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld, n° 210, Istanbul, 11 mei 2011. (Hierna: Verdrag van Istanbul).

³ Verdrag van Istanbul.

Naast de theorie van Johnson zijn er nog vele impactvolle theorieën ontwikkeld inzake partnergeweld. Eén hiervan is het macht en controlewiel van Pence & Paymar (1993). Dit geeft een overzicht van de verschillende types geweld bij wat Johnson intiem terrorisme noemt.

Ook de geweldscyclus van Walker (1979) heeft een belangrijke rol gespeeld in de theorievorming rond partnergeweld, en meer specifiek over de cyclus die het geweld in stand houdt. Deze theorie spreekt over vier fases. Eerst heerst er een sfeer van spanning, die opgevolgd wordt door een fase van crisis en een fase van rechtvaardiging. Tot slot eindigt men in de vierde fase, de wittebroodsweken, en herneemt de cyclus vanaf stap één (Walker, 1979).

2.2.2. Gendergerelateerd geweld

Een belangrijk element in de discussie rond partnergeweld is het gendersaspect. In het beleid, zowel internationaal als nationaal, wordt rekening gehouden met dit gegenderde aspect.⁴ In België wordt dit onder meer weerspiegeld in de kaderwet van 1 oktober 2023 omtrent feminicide (Hierna: de wet feminicide), die ondanks vroege initiatieven die pleitten voor criminalisering, vorm heeft gekregen als kaderwet. Hierdoor vormt het een belangrijke bijdrage aan de juridische verankering van enkele essentiële begrippen rond partnergeweld.⁵

Hoewel sommige auteurs zoals Jaspaert & Vervaeke (2016) contesteren dat gendergerelateerd geweld en partnergeweld onlosmakelijk verbonden zijn, is er echter evidentie dat vrouwen over het algemeen vaker slachtoffer worden (Dutton, 2006; DeKeseredy & Schwartz, 2011; Jaspaert & Vervaeke, 2016). Ook worden ze specifiek vaker slachtoffer van wat ‘ernstige’ vormen van partnergeweld genoemd wordt (Pieters et al., 2010; Statistiek Vlaanderen (2024)). Er is echter geen academische consensus over wat precies ‘gendergerelateerd geweld’ of ‘geweld tegen vrouwen’ inhoudt (DeKeseredy & Schwartz, 2011). Auteurs zoals Stark (2007) en DeKeseredy & Schwartz (2011) wijzen op het feit dat, indien er geen significante genderverschillen zouden zijn in het plegen van subtielere vormen van partnergeweld, zijnde psychologisch geweld en dwingende controle, deze fenomenologische vaststelling ondergeschikt zou zijn aan het feit dat dit geweld institutioneel ingebed is in de machtsverhoudingen die de samenleving typeren. Hiermee bedoelen ze dat een vrouw evenzeer macht en controle kan uiten over een mannelijke partner, maar dat dit nooit met dezelfde vloedigheid zou plaatsvinden gezien er veel meer maatschappelijk draagvlak is voor mannelijke

⁴ NAP 2021-2025; Wet van 13 juli 2023 voor de preventie en de bestrijding van feminicides en gendergerelateerde dodingen, *BS* 31 augustus 2023. (Hierna: Wet Feminicide).

⁵ Wet Feminicide.

dominantie over de vrouw dan omgekeerd (Stark, 2007; DeKeseredy & Schwartz, 2011; Levit & Verchick, 2016).

Los van het verschil in visie omtrent de genderrollen in het fenomeen partnergeweld, speelt de genderkwestie ook een rol in het opstellen van juridische definities. Zo heerst er veel discussie omtrent het al dan niet genderneutraal opstellen van juridische bepalingen (Levit & Verchick, 2016). Dit wordt in de verdere hoofdstukken dieper behandeld.

2.2.3. *Coercive control of dwingende controle*

Het begrip '*coercive control*', in het Nederlands dwingende controle genoemd, verwijst naar een specifieke vorm van partnergeweld. Het begrip heeft onder meer vorm gekregen onder impuls van socioloog Evan Stark, die naar het verschijnsel verwijst als een patroon van dominantie dat als doel heeft om het slachtoffer te isoleren, te vernederen, uit te buiten en te controleren (Stark & Hester, 2019). Het valt grotendeels binnen de categorie van psychologisch geweld. Psychologisch geweld *an sich* kan reeds een ernstige impact hebben op het slachtoffer (Follingstad et al., 1990). Ook kunnen dwingende controle en andere vormen van psychologisch geweld overgaan of samenvallen met andere soorten geweld, gezien slachtoffers van partnergeweld zelden slachtoffer zijn van slechts één type geweld (DeKeseredy & Schwartz, 2011). In de wet feminicide wordt dwingende controle voor het eerst juridisch verankerd en gedefinieerd als “dwingende of controlerende gedragingen, voortdurend of herhaald, die psychische schade veroorzaken”.⁶ Deze definitie wordt aangevuld door een definitie van dwingend gedrag. Dit is “een handeling of een reeks handelingen van agressie, bedreiging, vernedering en intimidatie of andere mishandeling die worden gebruikt om het slachtoffer te kwetsen, te straffen of bang te maken.”⁷ Ook controlerend gedrag speelt een rol bij dwingende controle en wordt gedefinieerd in de wet feminicide. Het verwijst naar “een geheel van handelingen die erop gericht zijn personen ondergeschikt en/of afhankelijk te maken door hen te isoleren van steunbronnen, hun middelen en capaciteiten uit te buiten voor persoonlijke doeleinden, hen de middelen te ontnemen die nodig zijn voor onafhankelijkheid, weerstand en ontsnapping, of door hen dagelijks gedrag te reguleren.”⁸

Het Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen (hierna: het Instituut) ontwikkelde reeds een instrument dat helpt bij de opsporing van gevallen van dwingende controle. Hierbij wordt het begrip verder toegelicht. Essentieel is het repetitieve aspect, het voordeel dat de dader uit de controle haalt maar ook de

⁶ Art. 4 §1 15° Wet Feminicide.

⁷ Art. 4 §1 16° Wet Feminicide.

⁸ Art. 4 §1 17° Wet Feminicide.

ambivalentie die kan heersen bij het slachtoffer tegenover de dader.⁹ Ook het gebruik van dwang staat centraal (Stark & Hester, 2019; Sueur, 2022).

2.2.4. Aanzetten tot slachtofferschap

Alvorens verder te gaan met het bespreken van het fenomeen van het aanzetten tot slachtofferschap in context van partnergeweld, tevens het onderwerp van dit onderzoek, dient dit begrip conceptueel afgelijnd te worden. Er bestaat (nog) geen algemeen erkende definitie voor het begrip. Het verwijst namelijk eerder naar een fenomeen dat hier en daar opduikt als element in andere fenomenen. Concreet gaat het over een situatie waarin sprake is van dwingende controle waarbij het slachtoffer aangezet wordt door de dader om iets te ondergaan zonder vrij gekozen instemming. Dit gaat dus over situaties waarin het slachtoffer wel degelijk leed aangedaan wordt, maar waarbij de fysieke handeling niet uitgevoerd wordt door de dader. Ter illustratie kunnen de volgende voorbeelden aangehaald worden:

- Gedwongen huwelijk
- Gedwongen seksueel contact met een derde
- Gedwongen zwangerschap
- Gedwongen abortus of het ontzeggen van het recht op abortus
- Het aanzetten tot het laten zetten van een tatoeage, piercing of andere cosmetische lichaamsmodificaties
- Het aanzetten tot het ondergaan van een cosmetische chirurgische ingreep
- Het aanzetten tot het ondergaan van (genitale) verminking

Deze niet-exhaustieve lijst getuigt van de relevantie van toestemming. Het gaat hier niet zozeer over het gebruik van fysieke dwang door de dader, maar eerder over een subtiele vorm van dwingende controle waardoor het slachtoffer zaken ondergaat die die, indien deze persoon er niet tot aangezet werd, niet zou ondergaan. Ook kan het zijn dat het slachtoffer de wil van de dader geïnternaliseerd heeft, en wel degelijk gelooft dat deze keuze uit eigen vrije wil gemaakt werd.¹⁰ In dit scenario is het plausibel dat het slachtoffer zichzelf niet als slachtoffer ziet.

⁹ INSTITUUT VOOR DE GELIJKHEID VAN VROUWEN EN MANNEN, *Instrument voor opsporing van dwingende controle*, 2024. (Hierna: IGVM).

¹⁰ IGVM, *Instrument voor opsporing van dwingende controle*, 2024.

Het concept van het aanzetten tot slachtofferschap heeft juridisch voornamelijk vorm gekregen via het Verdrag van Istanbul. In dit verdrag staan meerdere zaken opgelijst die, indien men als staat het Verdrag ratificeert, gecriminaliseerd moeten worden.¹¹ Het aanzetten tot slachtofferschap maakt bij veel van deze opgelijste misdrijven daar deel van uit. België, als ondertekenende en ratificerende staat, is dan ook internationaalrechtelijk verplicht dit verschijnsel in bepaalde gevallen strafbaar te stellen. Hoe dit moet gebeuren, welke deze gevallen zijn en of dit reeds deel uitmaakt van het Belgische strafrechtelijke beleid wordt verder toegelicht in de bespreking van de onderzoeksresultaten.

¹¹ Verdrag van Istanbul.

3. Empirisch kader

3.1. Inleiding

In dit hoofdstuk wordt het methodologisch opzet van het gevoerde onderzoek behandeld. Hiermee wordt een transparant overzicht gegeven van het onderzoeksdoel, de bijhorende onderzoeksvragen, het onderzochte materiaal, de gekozen methode en de methodologische beperkingen die hiermee gepaard gingen.

3.2. Methodologie

3.2.1. Onderzoeksdoel

Het doel van dit onderzoek is inzicht verwerven in de mate waarin er in het Belgisch strafrechtelijk beleid rekening gehouden wordt met het fenomeen van het aanzetten tot slachtofferschap in context van partnergeweld. Dit wordt bereikt door middel van het voeren van een grondige literatuuranalyse over het fenomeen, gevolgd door een kwalitatieve inhoudsanalyse van de Belgische beleidsdocumenten omtrent partnergeweld. Dit wordt aangevuld met een enkele beleidsaanbevelingen. Het doel van het onderzoek is praktijk- en ontwerpgericht, omdat het tracht een bruikbare beleidsaanbeveling voort te brengen (Patton, 2019; Hardyns, 2022).

3.2.2. Onderzoeksvragen

Om een antwoord te vinden op de vraag wat het gevoerde beleid is en wat dit zou kunnen zijn in de toekomst, moeten enkele onderzoeksvragen geformuleerd worden. De hoofdonderzoeksvraag luidt als volgt:

- In welke mate wordt er in het Belgisch strafrechtelijk beleid rekening gehouden met het fenomeen van het aanzetten tot slachtofferschap in context van partnergeweld?

Dit bracht de volgende deelvragen voort:

- In welke mate heeft België reeds de figuur van het aanzetten tot slachtofferschap in context van partnergeweld strafbaar gesteld?
- In welke mate zit de figuur van het aanzetten tot slachtofferschap in context van partnergeweld verwerkt in het Belgisch strafrechtelijk beleid?

- In welke mate zit deze figuur van het aanzetten tot slachtofferschap in context van partnergeweld verwerkt in andere Belgische beleidsdomeinen?
- Welke verplichtingen, mogelijkheden en aanbevelingen kunnen er gemaakt worden ter verbetering van het Belgische beleid inzake het aanzetten tot slachtofferschap in context van partnergeweld?

3.2.3. Onderzoeksmethode

De gekozen onderzoeksmethode betreft een literatuurstudie, gevolgd door een beleidsanalyse via een kwalitatieve inhoudsanalyse. In de eerste instantie wordt er gefocust op de literatuurstudie om inzicht te verwerven in het fenomeen zelf. Vervolgens worden de relevante beleidsdocumenten geïdentificeerd en geanalyseerd, om tot een alomvattend overzicht te komen van het gevoerde beleid in België inzake het aanzetten tot slachtofferschap inzake partnergeweld.

De beleidsanalyse wordt gevoerd aan de hand van een kwalitatieve inhoudsanalyse. Hoewel in dit onderzoek voornamelijk deductief gewerkt wordt, wordt bij de kwalitatieve inhoudsanalyse op inductieve wijze gewerkt: zo kunnen hiaten in het beleid geïdentificeerd worden, en wordt er op synergische wijze nieuwe informatie vergaard (Kort-Butler, 2016). Via de literatuurstudie worden eerst de verschillende vormen en verschijningen van dwingende controle geïdentificeerd, waardoor er verschillende scenario's voorop kunnen gesteld worden. Via deze scenario's (vergelijkbaar met de voorbeelden ter definiëring van het concept van aanzetten tot slachtofferschap) wordt dus inductief gewerkt (Mortelmans, 2016). Ook wordt er inspiratie gehaald uit de methode van de discoursanalyse, ontwikkeld door Foucault en verder in de criminologie toegepast door kritische criminologen (Foucault, 1976; Hillyard & Tombs, 2007). Hiermee wordt, in het kader van dit onderzoek, op subtiële wijze gezocht naar de mate waarin machtsverhoudingen niet enkel zichtbaar zijn inhoudelijk in het fenomeen van partnergeweld, maar ook in de beleidsvorming.

Deze onderzoeksmethode staat toe om een grondig en diepgaand beeld te vormen van welk beleid er gevoerd wordt op één specifiek deelaspect van partnergeweld. De meeste beleidsanalyses en beleidsdocumenten werken eerder horizontaal en in de breedte: beleidvoeren is dan ook geen kwestie van details maar van een overkoepelende visie voorop te stellen waarbinnen deze details verder uitgewerkt kunnen worden door andere, meer specifieke actoren (Patton, 2019).

3.2.4. Onderzoeksmateriaal

Het onderzoeksmateriaal omvat in dit onderzoek geen persoon of proces, maar eerder de beleidsdocumenten. Het gaat dus over secundaire data: data die niet door de onderzoeker zelf verzameld of ‘gemaakt’ is (Hardyns, 2022). Beleid is een abstract begrip dat hier als veralgemenende term gebruikt wordt voor alle reflecties die gemaakt werden door de relevante staatsactoren inzake partnergeweld. Hierbij worden niet enkel officiële documenten zoals wetten, decreten en ordonnanties, actieplannen, beleidsplannen, kadernota’s of omzendbrieven gerekend maar ook wetsvoorstellen, aanbevelingen, onderzoeken, interviews, ...

Het verzamelen van onderzoeksmateriaal gebeurde in eerste instantie op intuïtieve wijze. Menig criminoloog is zich bewust van de actoren die relevant zijn in het strafrechtelijk beleid, en daar waar zich hiaten voordeden verwezen de kerndocumenten (zoals het Nationaal Veiligheidsplan, de Kadernota Integrale Veiligheid, de Nationale Actieplannen omtrent gendergerelateerd geweld, ...) naar de andere essentiële documenten. Door vervolgens informatie verzameld door middenveldorganisaties te doorzoeken, werden andere relevante documenten opgespoord. Deze werden eerst en vooral in kaart gebracht volgens relevantie en in die volgorde geanalyseerd. Na dit af te ronden werd de methode als het ware omgekeerd en werd op inductieve wijze gezocht naar vermeldingen van het verschijnsel van het aanzetten tot slachtofferschap bij partnergeweld.

Essentieel in dit onderzoek bleken de vele handleidingen, onderzoeken en adviezen die door het Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen gepubliceerd werden. Gezien de speciale positie van het Instituut – een link zijnde tussen de staatsactoren, het middenveld en rechtstreeks contact hebbend met slachtoffers - bleken deze naadloos aan te sluiten met de insteek van het onderzoek.

3.2.5. Methodologische beperkingen

Een onderwerp zoals partnergeweld kan vanuit verschillende interessante hoeken benaderd worden. Volgens het intersectionele denken en Matsuda’s ‘*asking the other question*’¹² is het noodzakelijk om bij elke keuze voor een bepaalde invalshoek zich bewust te zijn van de andere perspectieven (Matsuda, 1991). Daarom is het mijns inziens belangrijker om te focussen op diepgang eerder dan allesomvattend alle verschillende aspecten van een complex thema zoals partnergeweld te benaderen. Gezien het originele aanknopingspunt voor het schrijven van deze masterproef het Verdrag van Istanbul was, ben ik verder blijven denken en

¹² In deze essentiële paper voor het intersectionele denken refereert Matsuda naar de nood om het andere perspectief in te nemen bij het bekijken van juridische kwesties die mensenrechten omvatten. Concreet houdt dit in dit geval in dat men, bij het analyseren van een beleid over misdrijven die de integriteit van personen aantast, niet de fout mag maken van het perspectief van het slachtoffer, diens familie, diens omgeving, evenals de dader, de stakeholders, de shareholders, ... uit het oog mag verliezen.

bouwen aan deze beleidsmatige invalshoek. Dit wil echter niet zeggen dat er geen rekening gehouden is met de relevantie tegenover zij waarover dit beleid gaat: namelijk slachtoffers van partnergeweld, hun omgeving en de daders.

Door toe te spitsen op deze invalshoek, moeten echter enkele hiaten en gebreken toegelicht worden. Eerst en vooral moet de onderzoeksmethode toegelicht worden. Een bureauonderzoek kan – foutief – vereenzelvdigd worden met een literatuurstudie (Hardyns, 2022). Dit onderzoek beperkt zich echter niet tot het weergeven van verschillende perspectieven. Het tracht een diepgaande analyse te zijn van een gevoerd beleid, iets wat niet bereikt kan worden door een loutere verwerking van documenten. Mijns inziens zit in beleidsdocumenten veel informatie verscholen die diepere maatschappelijke en politieke visies op criminaliteit en straffen onthullen. Het is dan ook mijn bedoeling om, via het fenomeen van het aanzetten tot slachtofferschap inzake partnergeweld, een illustratie te geven van de vele discipline-overschrijdende mogelijkheden die een beleidsanalyse kunnen bieden. Verder bouwend op het perspectief van Matsuda (1991): een goede strafrechtelijke beleidsanalyse omvat elementen van victimologie, penologie, filosofie, psychologie, etiologie, managementskwesies en zo voort.

Desalniettemin brengt deze methode enkele beperkingen met zich mee. De analyse van beleidsdocumenten is geen exacte wetenschap en men kan makkelijk hervallen in een éézijdige of te persoonlijke kijk. Wel heeft dit soort onderzoek als voordeel makkelijk replicerbaar te zijn, gezien de gebruikte bronnen publiek toegankelijk zijn. Ook is er het gevaar van te vervallen in feitelijke omschrijvingen in plaats van nieuwe inzichten aan het licht te brengen (Hardyns, 2022). Indien juist uitgevoerd echter, kan een dergelijke analyse op synergische wijze nieuwe informatie aan het licht brengen die voor verder onderzoek en verdere beleidsvorming relevant kan zijn.

Tenslotte moet toegelicht worden dat mijns inziens door het gebrek aan praktijkervaring en de beperkte tijd het me meest aangewezen leek om een onderzoek te voeren waarbij het materiaal reeds ter mijn beschikking stond, omdat op deze wijze het succes van mijn onderzoek niet afhing van respondenten. Daarom leek de meest nuttige optie een zeer grondige analyse van de reeds bestaande onderzoeken en beleidsinitiatieven, zodat verder onderzoek gefaciliteerd kan worden met een gebruiksvriendelijke en grondig geïnformeerde beleidsanalyse en -aanbeveling.

4. Onderzoeksresultaten

4.1 Inleiding

Alvorens dieper in te gaan op het Belgische strafrechtelijke beleid omtrent partnergeweld en het aanzetten tot slachtofferschap, dient toegelicht te worden in welke mate België aldanniet voldoet aan de internationaalrechtelijke verplichting om bepaalde fenomenen strafbaar te stellen. Hierbij worden eerst de opgesomde misdrijven in het Verdrag van Istanbul aangehaald. Er wordt toegespitst op de figuur van het aanzetten tot slachtofferschap. Vervolgens wordt de communicatie tussen de Raad van Europa, opsteller van het Verdrag, en de Belgische staat onder de loep genomen. Specifiek gaat het hier over de evaluatierapporten van GREVIO (Group of Independent Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence), het orgaan van de Raad van Europa dat verantwoordelijk is voor de opvolging van de implementatie van het Verdrag, en de antwoorden van de Belgische staat. Ook de aanbevelingen van de Committee of the Parties van de Raad van Europa (Hierna: CoPa) worden besproken.

Hierin wordt de argumentatie van de Belgische staat onderzocht, die namelijk beweert reeds te voldoen aan de wettelijke verplichtingen op het vlak van aanzetten tot slachtofferschap.¹³ Dit tweeledige argument focust op twee rechtsfiguren: de strafbare deelneming en de strafverzwarende omstandigheden. Tot slot wordt de argumentatie en de staat van het Belgische strafrecht omtrent deze kwestie geëvalueerd.

4.1.1 Aanzetten tot slachtofferschap in het Verdrag van Istanbul

Het Verdrag van Istanbul is een internationaal instrument, ontwikkeld door de Raad van Europa, dat naast het erkennen van partnergeweld en gendergerelateerd geweld ook enkele minimumstandaarden voorlegt aan de ratificerende partijen om deze problematiek aan te pakken.¹⁴ Het werd opengesteld voor ondertekening in 2011. Concreet vertrekt het vanuit vier kernbegrippen: preventie, bescherming, vervolging en geïntegreerd beleid.¹⁵ Staten die het Verdrag ondertekenen worden geacht alle nodige maatregelen te nemen om het geweld tegen vrouwen en partnergeweld tegen te gaan.¹⁶ Het Verdrag bevat geen methode volgens dewelke dit

¹³ GREVIO, *Rapport soumis par la Belgique donnant effet aux dispositions de la Convention du Conseil de l'Europe sur la prévention et la lutte contre la violence à l'égard des femmes et la violence domestique conformément à l'article 1, paragraphe 68 (Rapport de référence)*, Raad van Europa, GREVIO/Inf(2019)4, 19 februari 2019.

¹⁴ Ad Hoc Committee on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence (CAHVIO), *Elements for discussion*, Raad van Europa, nr. 3, 9 april 2009 (Hierna: CAHVIO, *Elements for discussion*, 2009)

¹⁵ Parlementaire Assemblée Raad van Europa, *De Istanbul Conventie – een krachtig instrument om een einde te maken aan gendergerelateerd geweld*, 2021, 113.

¹⁶ Hoofdstuk i Verdrag van Istanbul.

probleem bestreden moet worden, maar wijst enkel op de zaken die minstens moeten ondernomen worden om zich te schikken naar het Verdrag.

Het Verdrag stelt een lijst misdrijven voorop die strafbaar moeten gesteld worden door de ondertekenende partijen, maar hierbij worden de constitutieve bestanddelen van deze misdrijven niet gespecificeerd, waardoor deze verantwoordelijkheid rust bij de staten zelf. De toelichting van begrippen geldt enkel voor de lezing van het Verdrag zelf, maar is niet bindend bij de ratificatie hiervan. De vooropgestelde strafbaarstellingen die het Verdrag bevat, gelden als ondergrens bij het ratificeren.¹⁷ Dit houdt in dat er minstens moet voldaan worden aan deze verplichting, maar dat een ratificerende staat verder mag gaan in zijn strafbaarstellingen indien deze dit wenselijk acht.

Het Verdrag omvat verschillende strafbaarstellingen inzake partnergeweld en gendergerelateerd geweld. Echter, om de zaken overzichtelijk te houden, wordt hier voornamelijk ingegaan op het onderwerp van het onderzoek, namelijk het aanzetten tot slachtofferschap bij partnergeweld.

4.1.1.1. Artikel 36: Seksueel geweld, met inbegrip van verkrachting

Artikel 36 van het Verdrag van Istanbul houdt een verplichte strafbaarstelling van verkrachting in. Een onderdeel van dit artikel houdt ook een verplichte strafbaarstelling in van “het zonder wederzijds goedvinden een ander er toe bewegen seksuele handelingen te plegen met een derde”.¹⁸ Met andere woorden, het aanzetten tot slachtofferschap in context van verkrachting moet strafbaar gesteld worden door de ratificerende partijen. Ook wordt er gespecificeerd dat de toestemming vrijwillig dient gegeven te zijn en dat deze bepalingen ook van toepassing zijn tussen (ex-)partners.¹⁹

4.1.1.2. Artikel 37: Gedwongen huwelijk

Dit artikel houdt een verplichte strafbaarstelling van gedwongen huwelijken in. Ook het aanzetten tot het aangaan van een gedwongen huwelijk, door iemand anders gedwongen dan één van de huwelijkspartners, valt hieronder.²⁰

¹⁷ CAHVIO, *Elements for discussion*, 2009.

¹⁸ Art. 36 (1) c Verdrag van Istanbul.

¹⁹ Artt. 36 (2), 36 (3) Verdrag van Istanbul.

²⁰ Art. 37 Verdrag van Istanbul.

4.1.1.3. Artikel 38: Vrouwelijke genitale verminking

Het Verdrag omvat een vrij gedetailleerde definitie van genitale verminking. Het maakt een onderscheid tussen verschillende vormen van genitale mutilatie: “excisie, infibulatie of het toebrengen van andere verminkingen aan de grote of kleine schaamlippen of de clitoris van een vrouw of een deel daarvan” maakt allemaal deel uit van de definitie.²¹ Ook wordt in artikels 38 b en 38 c respectievelijk specifiek het “dwingen van een vrouw of meisje ertoe bewegen de onder a genoemde handelingen te ondergaan” benoemd als verplicht strafbaar te stellen.²²

Los van de ratificaties heerst er redelijk wat discussie over genitale verminking in het Verdrag *an sich*. Ten eerste blijkt uit de voorbereidende werkzaamheden van het Verdrag dat GREVIO medische ingrepen niet onder de definitie van (vrouwelijke) genitale mutilatie wou doen laten vallen.⁸⁶ Dit wordt niet verder toegelicht, waardoor de verwoording van ‘excisie, infibulatie of andere verminkingen’ dubbelzinnig is en het niet duidelijk is of zaken zoals schaamlipcorrecties en andere cosmetische operaties er deel van uitmaken (Braun & Kitzinger, 2001; Braun, 2010; Dobbeleir et al., 2011; Rozie, 2021). Ook inzake mannelijke besnijdingen roept de kwestie van vrouwelijke genitale verminking heel wat reacties op binnen de juridische en academische wereld (Aldeeb Abu-Sahlieh, 2001; Mestre i Mestre, 2020). Dit reikt echter voorbij het doel van dit onderzoek en wordt hier niet verder behandeld.

Ten tweede heerst er discussie over een mogelijke discriminatie door dit artikel gegenderd te formuleren, wat immers geldt als kritiek op het gehele Verdrag (De Bondt, 2021). Gezien een internationaal verdrag zoals het Verdrag van Istanbul slechts een ondergrens kan bepalen voor de ratificerende staten, is hier geen sprake van discriminatie door louter te spreken over vrouwelijke genitale mutilatie: vrouwelijke genitale verminking moet *minstens* strafbaar gesteld worden. Met andere woorden, ook een algemene genderneutrale strafbaarstelling kan in het leven geroepen worden door de ratificerende staten.

4.1.1.4. Artikel 39 (a): Gedwongen abortus

Artikel 39 (a) verwijst naar de verplichte strafbaarstelling van “het zonder haar voorafgaande geïnformeerde toestemming verrichten van een abortus bij een vrouw”.²³ Hierbij valt op dat men niet spreekt over het aanzetten tot het ondergaan van een abortus, maar over het specifieke uitvoeren van de abortus. Door de

²¹ Art. 38 (a) Verdrag van Istanbul.

²² Artt. 38 (b), 38 (c) Verdrag van Istanbul.

²³ Art. 39 (a) Verdrag van Istanbul.

verwoording wordt echter wel de piste opengelaten dat het hier niet louter gaat over het scenario waarin de arts geen geïnformeerde toestemming verworven heeft, maar dat het slachtoffer door de (ex-)partner gedwongen of gemanipuleerd werd in het ondergaan van een abortus. Dit nuanceverschil is relevant voor de latere bespreking van de Belgische strafbaarstellingen.

4.1.1.5. Artikel 39 (b): Gedwongen sterilisatie

Ook gedwongen sterilisatie wordt strafbaar gesteld in het Verdrag. Concreet verwijst het Verdrag naar “het zonder haar voorafgaande geïnformeerde toestemming of inzicht in de procedure verrichten van ingrepen met als doel of gevolg dat een vrouw zich niet langer op natuurlijke wijze kan voortplanten.”²⁴ Wat ‘op natuurlijke wijze voortplanten’ precies inhoudt, wordt niet onthuld uit de voorbereidende werken van het Verdrag. Ook wordt in dit artikel rechtstreeks verwezen naar het uitvoeren van de procedure en niet naar de persoon die mogelijks het slachtoffer aangezet heeft tot het ondergaan van de procedure. Er blijkt dus in het Verdrag een onderscheid gemaakt te worden tussen het verplicht criminaliseren van de uitvoerder (bij gedwongen sterilisatie en abortus) en het verplicht criminaliseren van het aanzetten tot slachtofferschap (verkrachting, gedwongen huwelijk en vrouwelijke genitale verminking).

4.1.2. Beleidsmatige discussies tussen de Raad van Europa en België

Na het ondertekenen van een internationaal verdrag, dient dit geratificeerd te worden. GREVIO, het orgaan dat toezicht houdt op de ratificaties van het Verdrag van Istanbul, heeft in die context een eerste rapport van de Belgische staat ontvangen in 2019, met daarin een eerste rapportage van de staat omtrent de implementatie van het Verdrag van Istanbul. Dit werd door GREVIO beantwoord met een ‘baseline report’.²⁵ In dit rapport evalueert GREVIO de Belgische implementatie en wijst het de staat op zijn successen evenals zijn gebreken.

In dit eerste verslag van België richting GREVIO beweert de Belgische staat in lijn te zijn met de verplichte strafbaarstellingen van het Verdrag, inclusief de verplichtingen omtrent het aanzetten tot slachtofferschap.²⁶ Hierbij steunt de Belgische staat op een tweeledig argument. Ten eerste wordt verwezen naar de verschillende

²⁴ Art. 39 (c) Verdrag van Istanbul.

²⁵ GREVIO, *(Referentie)evaluatieverlag GREVIO betreffende wetgevende en andere maatregelen tot uitvoering van bepalingen van de Conventie van de raad van Europa inzake de preventie en de bestrijding van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld (Istanbul-Conventie) België*, Raad van Europa, GREVIO/Inf(2020)10, 21 september 2020.

²⁶ GREVIO, *Rapport soumis par la Belgique donnant effet aux dispositions de la Convention du Conseil de l'Europe sur la prévention et la lutte contre la violence à l'égard des femmes et la violence domestique conformément à l'article 1, paragraphe 68 (Rapport de référence)*, Raad van Europa, GREVIO/Inf(2019)4, 19 februari 2019.

strafverzwarende omstandigheden waarover het Belgisch Strafwetboek beschikt. België heeft namelijk zowel zelfstandige misdrijven in het leven geroepen, evenals artikels toegevoegd die de straffen van reeds bestaande misdrijven verzwaren indien er voldaan is aan bepaalde omstandigheden. Een voorbeeld hiervan is artikel 405*quater* in het Belgische Strafwetboek. Hierbij wordt het plegen van slagen en verwondingen op iemand omwille van hun geslacht als strafverzwarende omstandigheid ingevuld.²⁷ Dit is echter minder relevant in het oog van dit onderwerp. Relevanter is het tweede gehanteerde argument van België. De staat verwijst in het rapport aan GREVIO naar de mogelijkheid om personen die het slachtoffer aanzetten tot het ondergaan van de in het Verdrag opgelijste handelingen te kunnen vervolgen via de rechtsfiguur van de strafbare deelneming. Alvorens verder in te gaan op de theorie van de strafbare deelneming, worden de ontwikkelingen van de beleidsmatige discussies tussen GREVIO en de Belgische staat toegelicht.

In het baseline report gaat GREVIO deels in tegen het Belgische argument.²⁸ Het feliciteert België onder andere voor de codificatie van de gedwongen abortus in artikelen 348 en 349 Sw. Echter meent GREVIO dat België niet conform artikel 46 van het Verdrag is, dat verwijst naar de strafverzwarende omstandigheden. GREVIO beargumenteert dat België niet alle misdrijven onder deze noemer kan doen vallen gezien deze strafverzwaring enkel geldt voor een limitatief opgesomde lijst misdrijven. Ook wordt België op de vingers getikt omdat het niet genoeg rekening zou houden met de positie van vrouwen met een beperking, meer specifiek in context van gedwongen sterilisaties. In een later rapport van aanbevelingen, opgesteld door CoPa, meent de Raad van Europa dat België een te gefragmenteerde aanpak heeft op partnergeweld en dat er meer éénheid moet zijn doorheen de strafbaarstellingen en de gehele strafrechtsketen.²⁹ Hierop antwoordt België dat het werk heeft gemaakt van de aanbevelingen en de lijst met strafverzwarende omstandigheden uitgebreid heeft, waardoor nu ook zwangerschap, ouderschap, genderidentiteit en genderexpressie deel uitmaken van de discriminatiegronden.³⁰ Het strafverzwarende artikel blijft dus bestaan voor enkel een limitatief opgesomde reeks misdrijven. Tenslotte wordt door CoPa in een laatste verslag geconcludeerd dat België goed werk geleverd heeft, voornamelijk met de hervorming van het seksueel strafrecht waardoor

²⁷ Art. 405*quater* Sw.

²⁸ GREVIO, *(Referentie)evaluatieverslag GREVIO betreffende wetgevende en andere maatregelen tot uitvoering van bepalingen van de Conventie van de raad van Europa inzake de preventie en de bestrijding van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld (Istanbul-Conventie) België*, Raad van Europa, GREVIO/Inf(2020)10, 21 september 2020.

²⁹ GREVIO, *Recommendation on the implementation of the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence by Belgium*, Raad van Europa, GREVIO/IC-CP/Inf(2020)8, 18 december 2020.

³⁰ COMMITTEE OF THE PARTIES, *Réponse de la Belgique au formulaire de rapport sur la mise en œuvre de la Recommandation du Comité des Parties adoptée le 15 décembre 2020*, Raad van Europa, IC-CP/Inf(2024)2, 1 februari 2024.

verkrachting en seksuele misdrijven uitvoeriger en correcter strafbaar gesteld worden.³¹ Vooral de integratie van een definitie van toestemming in de Strafwet maakt indruk.

Hierdoor houdt enige andere discussie over de strafverzwarende omstandigheden of het aanzetten tot slachtofferschap voorlopig op. Omdat bij de analyse door CoPa, GREVIO en de Belgische staat voornamelijk naar het Verdrag in de grote lijn gekeken wordt, zijn enkele hiaten grotendeels onbeschreven gebleven. De discussie rond de bruikbaarheid van de figuur van de strafbare deelneming blijkt essentieel om een juridische vertaling van de problematiek van het aanzetten tot slachtofferschap op te stellen. Alvorens verder in te gaan op de verschillende misdrijven omtrent aanzetten tot slachtofferschap die in het Verdrag van Istanbul verankerd staan, moet de strafbare deelneming als juridisch-technisch concept toegelicht worden. Hierbij wordt ook rekening gehouden met de vervanging van het Belgische strafwetboek, goedgekeurd op 8 april 2024 en van toepassing voor feiten vanaf 8 april 2026.³²

4.1.3. De strafbare deelneming

In het Strafwetboek dat van toepassing is ten tijde van het voeren van dit onderzoek, staat de strafbare deelneming gecodificeerd onder artikels 66, 67, 68 en 69 Sw. De figuur van de strafbare deelneming bestaat uit enkele constitutieve bestanddelen, waaronder de wilsovereenstemming tussen dader en mededader (Van den Wyngaert & Vandromme, 2019). Wilsovereenstemming houdt in dat “het hebben van kennis van het doel van het handelen en de wil om dit doel, namelijk het misdrijf, te verwezenlijken, voldoende is, zonder dat er een werkelijk voorafgaand misdadig overleg vereist wordt” (Van den Wyngaert & Vandromme, 2019). Met andere woorden: indien er geen voorafgaande afspraak is, kan men niet van een strafbare deelneming spreken. De deelnemer moet immers weten dat hij deelneemt aan een strafbaar feit. Het is echter niet vereist dat het opzet van de deelnemer overeenstemt met het opzet dat vermeld staat in de delictsomschrijving (Van den Wyngaert & Vandromme, 2019). De kwestie van het opzet is vooral problematisch in het scenario van de deelneming *ex mandatu*. Hierbij wordt voornamelijk verwezen naar een scenario waarbij de deelnemer de dader aanzet. In dit scenario van een ‘traditioneel’ geval van strafbare deelneming herkent men in het handelen van de dader immers direct een misdrijf. Er wordt slechts in de tweede instantie een andere betrokkene geïdentificeerd, die niet fysiek het misdrijf uitgevoerd heeft. Het spanningsveld tussen de

³¹ COMMITTEE OF THE PARTIES, *Conclusions on the implementation of recommendations in respect of Belgium adopted by the Committee of the Parties to the Istanbul Convention*, Raad van Europa, IC-CP(2024)3, 31 mei 2024.

³² Strafwetboek, BS 8 april 2024. (Hierna: Nieuwe Sw.)

aanzetter en de uitvoerder is hier vrij ondubbelzinnig en is juridisch ook sterk verankerd onder de artikels 66 tot en met 69 Sw.

Dit geldt echter niet voor het scenario dat als ‘aanzetten tot slachtofferschap’ gedefiniëerd kan worden. Zo vindt er op het eerste gezicht - indien men kijkt naar de handeling tussen de uitvoerder en de persoon die op dat moment nog niet als slachtoffer herkend wordt – geen misdrijf plaats. Dit beeld verandert echter vanaf men op de hoogte is van het feit dat de gegeven toestemming van het slachtoffer niet vrijwillig gegeven is. In dit scenario is de uitvoerder zich van geen kwaad bewust. Dit maakt dat het aanzetten van het slachtoffer tot het ondergaan van bepaalde handelingen veel moeilijker te verenigen is met de klassieke deelnemingsleer. Het is in dit soort scenario’s namelijk moeilijk om te spreken van een voorafgaande afspraak tussen de aanzetter en de uitvoerder, waardoor er niet voldaan is aan één van de constitutieve bestanddelen van de figuur van de strafbare deelneming. Andere belangrijke constitutieve bestanddelen van de deelneming zijn dat het moet gaan om een positieve deelnemingsdaad en geen daad van omissie (De Nauw & Deruyck, 2017). Ook kan er geen deelneming na de feiten zijn en moet het misdrijf plaatsgevonden hebben maar niet per se voltooid zijn (De Nauw & Deruyck, 2017). In het licht van het aanzetten tot slachtofferschap is dit laatste voornamelijk interessant: dit zorgt ervoor dat heel wat ‘daders’ (lees: uitvoerders) vrij snel in een strafrechtelijk gevaarlijke positie kunnen terechtkomen. Kortom, het is aannemelijk om te stellen dat de Belgische strafwet niet alles dekt waar het door het Verdrag van Istanbul tot verplicht wordt.

Ter volledigheid moet vermeld worden dat het nieuwe Belgisch Strafwetboek, gepubliceerd op 8 april 2024 en van kracht gaande op 8 april 2026, een wijziging in het leven roept inzake de strafbare deelneming. De rechtsleer die schuilgaat achter de figuur blijft echter dezelfde, en er blijken geen wijzigingen aangebracht te zijn die een impact hebben op de figuur van de deelname in het algemeen.³³

4.1.4. Overzicht per misdrijf in het Belgisch Strafwetboek

De wrange verhouding tussen het concept van het aanzetten tot slachtofferschap bij partnergeweld in verhouding tot de figuur van de deelname lijkt op het eerste gezicht misschien louter een technische moeilijkheid zonder veel maatschappelijke impact. Hoewel het probleem hoofdzakelijk juridisch-technisch is, heeft dit als tastbaar gevolg dat een effectieve implementatie van de opgesomde misdrijven in het Verdrag van Istanbul stroef verloopt. In het komende deel worden de reeds behandelde vormen van aanzetten tot

³³ Art. 19 Nieuwe Sw.

slachtofferschap bij partnergeweld behandeld. Hierbij wordt er nagegaan in welke mate het Belgische strafrecht tegemoet komt aan de internationaalrechtelijk opgelegde verplichtingen.

4.1.4.1. Seksueel geweld, met inbegrip van verkrachting

Verkrachting is een vorm van *hands-on* seksueel geweld die vele vormen aanneemt, zowel fenomenologisch als juridisch (Amparita, 2012). Beleidsmatig kent het concept een evolutie doorheen de jaren, en de complexiteit van het fenomeen wordt steeds meer erkend in het beleid. Zo was vroeger verkrachting binnen het huwelijk niet strafbaar gesteld in vele landen inclusief België, en werd het concept van instemming slechts recent, met de hervorming van het seksueel strafrecht, ingevoerd (UN Women, 2020; Rozie, 2021).

Zoals hierboven reeds toegelicht, ziet het Verdrag van Istanbul verkrachting als een subtype van seksueel geweld en wordt het omvat in drie paragrafen in artikel 36. Het concept van toestemming wordt centraal gesteld, maar er wordt geen verplichting opgelegd hoe de ratificerende staten dit concept moeten invullen (Leskinen, 2020). Dezelfde filosofie wordt gehanteerd in het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens, wat verduidelijkt is in de rechtspraak: staten zijn verplicht om niet-consensuele seksuele daden in om het even welke vorm strafbaar te stellen.³⁴

Sinds het nieuw Belgisch seksueel strafrecht, ingevoerd in 2022, beschikt België over een vrij moderne juridische codificatie van verkrachting en seksueel geweld (Royer, 2022). Op vele vlakken gaat België zelfs verder dan de minimumgrens die opgelegd wordt door het Verdrag (Vanhoenacker, 2023). Zo spreekt België over ‘seksuele penetratie van welke aard en met welk middel ook’, daar waar het Verdrag restrictiever is in zijn definiëring.³⁵ Ook beschikt België over een vooruitstrevende definitie van toestemming met betrekking tot het seksueel zelfbeschikkingsrecht, en houdt België rekening met de intrekbaarheid van toestemming.³⁶

Nu rijst de vraag echter of deze vooruitstrevende hervorming van het seksueel strafrecht ook rekening houdt met het scenario van het “zonder wederzijds goedvinden een ander ertoe bewegen seksuele handelingen te plegen met een derde” zoals verplicht wordt door het Verdrag van Istanbul.³⁷ Eerder werd reeds bewezen dat dit niet reeds gedekt wordt door de figuur van de deelneming.³⁸ Sinds 2022 beschikt België echter over een artikel 417/7, dat verwijst naar de aantasting van de seksuele integriteit. Hierbij wordt verwezen naar het “stellen van een seksuele handeling op een persoon die daar niet in toestemt, al dan niet met behulp van een

³⁴ EHRM 4 december 2003, nr. 39272/98, M.C. v. Bulgaria.

³⁵ Art. 417/11 Sw.

³⁶ Art. 417/5 Sw.

³⁷ Art. 36 §1 (b) Verdrag van Istanbul.

³⁸ Zie *supra*: Hoofdstuk 4.1.3.

derde persoon die daar niet in toestemt, dan wel het laten stellen van een seksuele handeling door een persoon die daar niet in toestemt.”³⁹ Dit artikel houdt dus wel degelijk rekening met het scenario van het aanzetten tot slachtofferschap: dit zit vervat in de woorden ‘laten stellen’. Dit artikel maakt vervolging van de aanzetter dus mogelijk, wat conform het Verdrag van Istanbul is.

Het nieuwe Strafwetboek behoudt dezelfde bepalingen die door de hervorming van het seksueel strafrecht ingevoerd werden.

4.1.4.2. Gedwongen huwelijk

Het aanzetten tot het aangaan van een gedwongen huwelijk, door iemand anders gedwongen dan één van de huwelijkspartners, valt zoals reeds besproken onder de verplichte strafbaarstelling die in het Verdrag van Istanbul vervat staat.⁴⁰ In het Belgisch strafwetboek staat dit gecodificeerd onder artikel 391*sexies*. Het artikel verwijst naar het “door geweld of bedreiging dwingen een huwelijk aan te gaan.”⁴¹ Dit artikel wordt gevolgd door 391*septies* Sw., dat dezelfde daad strafbaar stelt in context van wettelijk samenwonen, waardoor discriminatie op basis van burgerlijke staat teniet gedaan wordt.

Door te kiezen voor de methode als ‘geweld of bedreiging’ wordt er weinig ruimte overgelaten voor situaties van dwingende controle. Bedreiging is namelijk explicieter en minder subtiel dan de manipulatie die gepaard gaat met dwingende controle, gezien dit eerder verwijst naar het dwingen van het slachtoffer om te handelen zoals de dader het wenst (Stark, 2007; Leye & Sabbe, 2016). Bij het gebruik van geweld of bedreiging is het dus duidelijk mogelijk om iemand te vervolgen op basis van het aanzetten tot slachtofferschap in deze context. Het blijft echter ambigu of dit ook mogelijk is via morele dwang.

Dezelfde verwoording inzake gedwongen huwelijk en gedwongen wettelijk samenwonen, met de vereiste van geweld of bedreiging als methode, wordt behouden in het nieuwe Strafwetboek van 2024.⁴²

4.1.4.3. Vrouwelijke genitale verminking

Genitale verminking op vrouwen, vroeger meer bekend als vrouwenbesnijdenis, wordt in het Verdrag van Istanbul benoemd als “het toebrengen van excisie, infibulatie of andere verminkingen aan de grote of kleine

³⁹ Art. 417/7 Sw.

⁴⁰ Art. 38 Verdrag van Istanbul; Zie *supra*: 4.1.1.2. Gedwongen huwelijk

⁴¹ Art. 391*sexies* Sw.

⁴² Artt. 293, 294 Nieuwe Sw.

schaamlippen of de clitoris van een vrouw of een deel daarvan” en wordt verwacht strafbaar te worden gesteld.⁴³ Dit geldt eveneens voor het “dwingen of ertoe bewegen de handelingen te ondergaan” op vrouwen en meisjes.⁴⁴ Het fenomeen is hier voornamelijk relevant in de context van eerge relateerd geweld en schadelijke praktijken die cultureel ingebed zijn: zo worden dit soort ingrepen vaak vroeg in het leven gepleegd, nog voordat men – weliswaar in Westerse juridische termen - mogelijks spreekt van de mogelijkheid tot het geven van toestemming (Lewis, 2009).

Het concept van vrouwelijke genitale verminking is niet zonder kritiek. Zo wordt het gender onderscheid in de wetgeving vaak berispt en vloeit er zowel vanuit progressieve als conservatieve kant veel inkt over het al dan niet culturele aspect van genitale mutilatie (Mestre i Mestre, 2020). Enkele academici beweren zo dat men in de Westerse beleidsvoering dubbele standaarden hanteert door het culturele gegeven van besnijdenissen bij jongens in het Joodse geloof te accepteren, wat niet gedaan wordt bij wat vroeger vrouwelijke besnijdenis genoemd werd in Afrikaanse culturen (Aldeeb Abu-Sahlieh, 2001; Mestre i Mestre, 2020). Ook worden esthetische ingrepen zoals schaamlipcorrecties en vaginale verjongingsoperaties systematisch uit onderzoek rond vrouwelijke genitale verminking geweerd, zonder een coherente verantwoording te geven die verder gaat dan het culturele verschil benadrukken (De Bondt, 2021). Ook het zeer schadelijke fenomeen van de ‘husband stitch’, waarbij men zonder geïnformeerde toestemming van de persoon die bevallen is een extra niet-medisch noodzakelijke hechting maken onderaan de schaamlippen om het seksueel genot voor de (mannelijke) partner te verhogen, wordt compleet beleids- en onderzoeksmatig verwaarloosd (Braun & Kitzinger, 2001; Dobbeleir et al., 2011). Ook het feit dat de voorbereidende werken van het Verdrag vermelden dat deze benaming niet geldt voor medische ingrepen en dit statement niet verder toegelicht wordt, draagt bij aan de onduidelijkheid omtrent het thema op juridisch vlak.⁴⁵

Langs de andere kant wordt vanuit bepaalde hoeken gepleit voor een gelijkaardige behandeling van mannelijke besnijdenis en vrouwelijke ‘besnijdenis’ (Mestre i Mestre, 2020; De Bondt, 2021). Los van het feit dat gender en sekse in deze discussie te vaak gelijkgesteld wordt – niet elke vrouw heeft een vagina en niet elke man heeft een penis – wijst onderzoek uit dat ingrepen op de vagina vaker meer verregaande en ingrijpende gevolgen hebben dan op een penis in de context van een klassieke besnijdenis (De Bondt, 2021). Ook focust het Verdrag zoals reeds vermeld enkel op vrouwen, waardoor een uitbreiding naar non-binaire personen en mannen geen verplichting is voor ratificerende staten. Ook al is er dus geen sprake van discriminatie op vlak van het Verdrag, heeft dit als effect dat de ratificerende staten mogelijks geen *incentive*

⁴³ Art. 38 (a) Verdrag van Istanbul.

⁴⁴ Art. 38 (b) Verdrag van Istanbul.

⁴⁵ CAHVIO, *Elements for discussion*, 2009.

hebben om dergelijke artikelen op te nemen op een wijze die alle personen van elk geslacht vertegenwoordigt. Dit is dan ook het geval bij de Belgische ratificatie.

Vrouwelijke genitale verminking staat vervat in artikel 409 Sw., waarin er gekozen wordt om louter te verwijzen naar personen van het vrouwelijke geslacht. Door deze verwoording vallen niet-vrouwelijke personen niet onder deze strafbaarstelling als slachtoffer. Dit kan als strijdig met het EVRM en het gelijkheidsprincipe gezien worden.⁸⁸ Ook is er de vermelding van het 'vergemakkelijken of bevorderen' van genitale verminking. Mogelijks wordt hierdoor het aanzetten tot slachtofferschap gedekt, hoewel hier geen duidelijkheid over heerst. Verder moet opgemerkt worden dat de toestemming van de vrouw nooit een rol kan spelen hierin, gezien 'met of zonder de toestemming van het slachtoffer' één van de constitutieve bestanddelen van het misdrijf uitmaakt (De Bondt, 2021). In principe is het dus niet mogelijk onder de Belgische strafwet om als vrouw in te stemmen met bijvoorbeeld een vaginale verjonging of een schaamlipcorrectie. Hoewel het eerder onwaarschijnlijk is dat het in een situatie van feitelijke instemming van de vrouw in kwestie tot een veroordeling komt, is dit schadelijk voor de interne consistentie van het Belgische Strafwetboek en voor de positie van de arts, en kan dit ook als een vorm van juridisch paternalisme gezien worden (Abramson, 2003). Tenslotte omvat dit artikel ook een strafverzwaring indien de verminking gepleegd wordt door een partner, waardoor men wel in lijn is met deze verzwarende omstandigheid die in het Verdrag van Istanbul aangehaald wordt.

Men kan dus concluderen dat België, naast de algemene problematiek van de figuur van de deelneming en ondanks de gebrekkige formuleringen, wel degelijk in lijn is met de vereisten van het Verdrag van Istanbul. Wel kan er geargumenteed worden dat België zich schuldig maakt aan discriminatie door dit artikel louter en alleen voor personen van het vrouwelijke geslacht te doen gelden.

Ook in het nieuwe Strafwetboek wordt de gegenderde formulering behouden, evenals de irrelevantie van de toestemming van het slachtoffer en de criminalisering van het vergemakkelijken of bevorderen van vrouwelijke genitale verminking.⁴⁶

4.1.4.4. Gedwongen abortus

⁴⁶ Art. 206 Nieuwe Sw.

Gedwongen abortus staat samen met de gedwongen sterilisatie vervat onder artikel 39 van het Verdrag van Istanbul. Hierbij wordt aan de ratificerende staten de verplichting opgelegd om “het zonder voorafgaande geïnformeerde toestemming verrichten van een abortus bij een vrouw” strafbaar te stellen.⁴⁷

In België zat het fenomeen abortus, hier vruchtafdrijving genoemd, vervat onder de artikelen 348 tot en met 353 van het Strafwetboek. Elke vorm van vruchtafdrijving waarbij er wel toestemming was van de vrouw is echter vervangen door de wet van 15 oktober 2018.⁴⁸ Dit heeft als resultaat dat enkel een abortus die niet conform de wet gebeurt, strafbaar is. Deze strafbare vormen van abortus staan vervat in artikelen 348, 349 en 352 van het Strafwetboek.

Het eerstgenoemde artikel omvatte een situatie waarbij een persoon, “al dan niet geneesheer, door enig middel opzettelijk vruchtafdrijving veroorzaakt bij een vrouw die daarin niet heeft toegestemd.”⁴⁹ Dit verwijst dus naar een criminalisering van de uitvoerder. Via de figuur van de klassieke deelneming kan de aanzetter van de dader vervolgd worden, maar de aanzetter van het slachtoffer valt hier dus ook buiten, gezien de persoon die de daad uitvoert zich in dat scenario niet bewust is van het gebrek aan vrijwillig gegeven toestemming van de persoon. Ook moet opgemerkt worden dat men specifiek spreekt over een ‘vrouw’, waardoor personen met een baarmoeder die zich niet als vrouw identificeren (denk aan sommige trans- en non-binaire personen) buiten deze categorie vallen. Daarom opteert men beter voor het gebruik van de woorden ‘een zwanger persoon’, zoals reeds door De Bondt aanbevolen werd in 2021.

Verder wordt in artikel 349 1^e lid Sw. het gebruik van geweld dat een vruchtafdrijving teweegbrengt strafbaar gesteld, gevolgd door het pogen een vruchtafdrijving teweeg te brengen met de dood als gevolg in artikel 352 Sw.

Als conclusie kan men stellen dat een gedwongen abortus in sommige gevallen wel degelijk te vervolgen is volgens de Belgische strafwet, namelijk in situaties waarbij de dader (lees: uitvoerder) zich bewust is van het gebrek aan toestemming bij de vrouw, of binnen de klassieke deelneming. Het aanzetten tot het ondergaan van een abortus is dus niet strafbaargesteld.

Zoals reeds vermeld in onderdeel 4.1.1.4, is er eigenaardig genoeg geen verplichting tot het criminaliseren van het dwingen tot het ondergaan van een abortus. Louter het verrichten van een abortus zonder toestemming moet verplicht strafbaar gesteld worden, waardoor er dus een verplichting is om de uitvoerder te moeten

⁴⁷ Art. 39 Verdrag van Istanbul.

⁴⁸ Wet van 15 oktober 2018 betreffende de vrijwillige zwangerschapsafbreking, tot opheffing van de artikelen 350 en 351 van het Strafwetboek, tot wijziging van de artikelen 352 en 383 van hetzelfde Wetboek en tot wijziging van diverse wetsbepalingen, *BS* 29 oktober 2018.

⁴⁹ Art. 348 Sw.

kunnen vervolgen en niet de aanzetter. België is dus wel degelijk in lijn met het Verdrag, maar men kan zich de vraag stellen of dit een bewuste keuze was van de opstellers van het Verdrag of eerder het gevolg van onnauwkeurigheid.

Tenslotte wordt in het nieuwe Strafwetboek van 2024 een aparte strafbaarstelling voor zwangerschapsverlies zonder toestemming in het leven geroepen onder artikelen 214, 215 en 216.⁵⁰ Ook in deze artikelen wordt slechts verwezen naar rechtstreeks ouderschap en wordt de figuur van het aanzetten tot slachtofferschap niet meegerekend.

4.1.4.5. Gedwongen sterilisatie

Gedwongen sterilisatie, ook vervat onder artikel 39 van het Verdrag, volgt een verwoording analoog aan de gedwongen abortus. Zo wordt het louter uitvoeren van de sterilisatie enkel als verplichting vooropgesteld en niet het aanzetten tot slachtofferschap. De drempel om als ratificerende staat te conformeren aan het Verdrag ligt hier dus ook lager. Ondanks het feit dat gedwongen sterilisatie op bepaalde minderheidsgroepen door het Europees Hof voor de Rechten van de Mens niet als discriminatie gezien wordt, heerst er een internationale tendens die gedwongen sterilisatie tussen partners afkeurt (Alaattinoglu, 2020).

In België is er geen aparte strafbaarstelling voor de gedwongen sterilisatie. GREVIO heeft België er al eerder op gewezen dat het inzake de implementatie van dit artikel niet ver genoeg gaat.⁵¹ Hierbij wordt specifiek verwezen naar situaties waarin de geïnformeerde toestemming van de persoon omzeild kan worden indien deze als wilsonbekwaam beschouwd wordt (Hoogers, 2004).

België beschikt echter wel over artikel 136ter 7° Sw., dat gedwongen sterilisatie in situaties van conflicten en misdaden tegen de inwendige veiligheid van de staat strafbaar stelt. Dit is echter alleen toepasbaar binnen de context van internationaal humanitair recht. De verwoording van het artikel is echter relevant voor dit onderwerp: het omvat een zeer verregaande en allesdekkende definitie van het gebruik van gendergerelateerd geweld ter onderdrukking. Het artikel omvat zowel verkrachting, seksuele slavernij, gedwongen prostitutie en gedwongen zwangerschap, maar ook “elke andere vorm van seksueel geweld met een vergelijkbare ernst.”⁵² Dit soort verwoording leent zich er perfect toe om gebruikt te worden in een bredere context van het seksueel strafrecht. In het nieuwe strafwetboek van 2024 echter, worden misdaden tegen de mensheid omvat

⁵⁰ Artt. 214, 214, 216 Nieuwe Sw.

⁵¹ GREVIO, (Referentie)evaluatieverslag GREVIO betreffende wetgevende en andere maatregelen tot uitvoering van bepalingen van de Conventie van de raad van Europa inzake de preventie en de bestrijding van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld (Istanbul-Conventie) België, Raad van Europa, GREVIO/Inf(2020)10, 21 september 2020.

⁵² Art. 136ter 7° Sw.

in artikel 83. Hierbij wordt gespecificeerd dat het plegen van deze daden in vredes- of oorlogstijd irrelevant is. Het geldt echter enkel voor “stelselmatige of veralgemeende aanvallen op de burgerbevolking” en geldt dus niet in context van partnergeweld.⁵³

Ook is het belangrijk te vermelden dat België tot voor kort een gedwongen sterilisatie van transpersonen in transitie afdwong, een mensenrechtenschending die slechts in 2018 afgeschaft is (Cannoot, 2017; Amnesty International, 2017).

Daarnaast kan men gedwongen sterilisatie ook zien als een vorm van slagen en verwondingen, meer specifiek ‘slagen en verwondingen met arbeidsongeschiktheid of het volledig verlies van het gebruik van een orgaan als gevolg heeft’.⁵⁴ Hier kan echter betwist worden in hoeverre een sterilisatie onder de noemer ‘volledig verlies van het gebruik van een orgaan’ valt, gezien er meerdere soorten ingrepen bestaan waarvan sommige niet-definitief en omkeerbaar zijn (De Bondt, 2021). Verder kan artikel 405*quater* Sw. gebruikt worden als strafverzwarende omstandigheid, maar ook dit gaat niet ver genoeg. Het blijft immers onmogelijk om iemand te vervolgen die een partner heeft aangezet om een sterilisatie te ondergaan, gezien de figuur van de deelneming ontoereikend is. Als mogelijke oplossing kan men zich eventueel wel baseren op het recht op fysieke integriteit, waarbij er een verbod heerst op het binnendringen van het gebied van iemand zijn persoonlijkheid, maar deze toepassing moet verder onderzocht worden.⁵⁵

België is dus niet in lijn met het Verdrag, gezien het geen aparte strafbaarstelling noch een adequaat overkoepelend artikel voorziet om de gedwongen sterilisatie aan te pakken.

Het nieuwe Strafwetboek omvat zoals eerder besproken enkel een verbreding inzake gedwongen sterilisatie in context van institutioneel of staatsgeweld, waardoor daders van partnergeweld buiten schot blijven.⁵⁶

4.1.5. Evaluatie Belgische argumentatie

Zoals blijkt uit de uiteenzetting hierboven is de Belgische ratificatie van het Verdrag van Istanbul niet feilloos verlopen. Eerst en vooral werd verduidelijkt wat het Verdrag precies eist en hoe België trachtte te bewijzen wel in lijn te zijn met deze vereisten. Hierbij werd van dichtbij gekeken naar de figuur van de

⁵³ Art. 83 Nieuwe Sw.

⁵⁴ Art. 399 Sw.

⁵⁵ Cass. 7 maart 1975, *R.W.* 1974-75, 2335.

⁵⁶ Art. 83 Nieuwe Sw.

strafverzwarende omstandigheden en de strafbare deelneming. Ook werden enkele specifieke misdrijven belicht.

Eerst en vooral moet vermeld worden dat België niet overal tekortkomt. Zo zijn er meerdere zaken die wel degelijk conform het Verdrag zijn. Hieruit blijkt dat partnergeweld vrij algemeen als strafverzwarende omstandigheid geconcipieerd wordt. Ook enkele strafverzwarende omstandigheden staan reeds opgenomen in het Strafwetboek, zoals het gebruik van een wapen of extreem geweld. Hierop valt echter aan te merken dat GREVIO België meermaals op de vingers getikt heeft voor de exhaustiviteit van de lijst misdrijven waarop deze omstandigheden van toepassing zijn, waardoor de allesoverkoepelende en levensdomeinoverschrijdende aard van partnergeweld en dwingende controle niet mee in rekening gebracht wordt.⁵⁷

Verder worden zaken zoals vrouwelijke genitale verminking en gedwongen abortus in de algemene zin strafbaar gesteld, zonder het hiaat omtrent het aansporen van het slachtoffer mee in rekening te nemen. Ook inzake gedwongen abortus en gedwongen sterilisatie voldoet België aan de ondergrens die aangevoerd wordt door het Verdrag van Istanbul, gezien deze geen vereiste tot criminalisering van het aanzetten tot slachtofferschap met zich meedraagt.

Ten tweede kan ook opgemerkt worden dat België op sommige vlakken zelfs verder gaat dan de vereisten omvat in het Verdrag. Zo is de hervorming van het seksueel strafrecht, dat geregeld wordt in artikel 417/5 Sw. en verder een voorbeeld van een alomvattend en breed dekkend scala aan strafbaarstellingen. Vooral het incorporeren van een definitie van toestemming in seksuele context is een grote vooruitgang.

Ten derde moet opgemerkt worden dat de Belgische strafwet over enkele grote inconsistenties, hiaten en haperingen beschikt. Het grootste probleem betreft het gebrek aan een figuur van deelname die het gebruik van morele dwang mee in rekening neemt en zo het handelen van de aanzetter strafbaar stelt, gezien dit een internationaalrechtelijke verplichting is. Dit kon opgelost worden door autonome misdrijven in het leven te roepen. Er blijken zich echter hiaten voor te doen, onder andere bij de figuur van het gedwongen huwelijk, waarbij de expliciete vermelding van 'bij geweld of bedreigingen' mogelijks morele dwang niet mee in

⁵⁷ GREVIO, *(Referentie)evaluatieverlag GREVIO betreffende wetgevende en andere maatregelen tot uitvoering van bepalingen van de Conventie van de Raad van Europa inzake de preventie en de bestrijding van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld (Istanbul-Conventie) België*, Raad van Europa, GREVIO/Inf(2020)10, 21 september 2020; Group of Experts on Action against Violence against Women and DGREVIO, *Recommendation on the implementation of the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence by Belgium*, Raad van Europa, GREVIO/IC-CP/Inf(2020)8, 18 december 2020.

rekening brengt. Ook het aanzetten tot slachtofferschap bij vrouwelijke genitale mutilatie is niet strafbaargesteld en zijn er vele inconsistenties omtrent besnijdenis en cosmetische ingrepen.

Ten vierde is het problematisch dat de Belgische wetgever opteert voor gegenderde wetsartikelen, gezien meerdere personen hierdoor niet onder de toepassing van de wet vallen (De Bondt, 2021). Zo is enkel genitale mutilatie bij vrouwen strafbaar gesteld, en houdt het artikel omtrent abortus geen rekening met de mogelijkheid dat niet-vrouwelijke personen ook een baarmoeder kunnen hebben. Dit is een gemiste kans, zowel op vlak van de gelijkheid als op vlak van toegang tot het recht (DeKeseredy & Schwartz, 2011). Deze woordkeuze heeft dus duidelijk nefaste gevolgen inzake LGBTQI+-rechten: transgender, intersekse of non-binaire mensen worden hierdoor benadeeld.

Ten vijfde moet vermeld worden dat dit alles niet louter aan de Belgische wetgever te wijten is. Ook het Verdrag van Istanbul zelf kent zijn gebreken. Het biedt wel een lijst aan misdrijven, maar het bepalen van de constitutieve bestanddelen wordt overgelaten aan de nationale wetgever, waardoor het Verdrag aan effectiviteit mist.

Tenslotte kan men dus concluderen dat België, naast enkele andere hiaten, niet in lijn is met het Verdrag inzake het aanzetten tot slachtofferschap en dat enkele wetswijzigingen of -voorstellen zich opdringen.

4.2. Aanzetten tot slachtofferschap in het Belgisch strafrechtelijk beleid

4.2.1. Inleiding

Strafrechtelijk beleid omvat niet enkel het wettelijk kader, maar ook de strafrechtsketen die doorlopen wordt (Mears, 2007). In de vorige hoofdstukken werd reeds vastgesteld dat er wel degelijk een internationaalrechtelijke verplichting is om het aanzetten tot slachtofferschap in context van partnergeweld strafbaar te stellen. Ook werden de specifiek opgenoemde misdrijven toegelicht. Daar stopt het echter niet bij: deze wetgeving moet ook in de praktijk gehanteerd worden. Deze transformatie van wetgeving op papier naar de wet in actie verloopt in verschillende stappen en wordt gecoördineerd in de vorm van beleidsdocumenten. Hierbij wordt verwezen naar de verschillende actieplannen, nota's, handleidingen, meldcode's, omzendbrieven en zo voort, die opgesteld worden in het kader van partnergeweld.

In dit onderdeel volgt een grondige analyse van de bestaande beleidsdocumenten die een rol spelen in partnergeweld en meer specifiek in het fenomeen 'aanzetten tot slachtofferschap'. Specifiek werd gezocht naar de mate waarin er rekening gehouden wordt met het scenario van dwingende controle en het aanzetten tot slachtofferschap doorheen de Belgische strafrechtelijke keten. De resultaten van deze beleidsanalyse

worden hieropvolgend gestructureerd weergegeven volgens de vier op elkaar volgende schakels van de strafrechtsketen: opsporing, vervolging, straftoemeting en strafuitvoering.

De term ‘strafrechtelijk beleid’ verwijst *sensu lato* ook naar perifere elementen rond deze keten. Gezien aanzetten tot slachtofferschap als fenomeen onlosmakelijk verbonden is met slachtofferschap in het algemeen en dus ook met hulpverlening en welzijnswerk, worden ook preventieve initiatieven, nazorg, opvolging en overige niet-statelijke initiatieven bekeken.

Ter volledigheid moet een tegenstrijdigheid uitgeklaard worden. Dit onderdeel doorloopt de strafrechtsketen gebaseerd op het feit dat er een misdrijf plaatsvond. Gezien de waarde van het universele rechtsbeginsel *nullem crimen sine lege* (er is geen misdrijf zonder dat dit wettelijk als misdrijf benoemd is) en gezien de uiteenzetting in het vorige hoofdstuk, blijkt dat veel van de scenario’s van het aanzetten tot slachtofferschap in partnergeweld niet strafbaar gesteld zijn. Uit de communicatie tussen GREVIO en de Belgische staat blijkt echter dat beide partijen zich niet bewust zijn van dit juridisch gebrek, wat als gevolg heeft dat de beleidsmakers er mogelijks foutief van uitgingen dat dit wel degelijk strafbaar gesteld is.⁵⁸ Dit zou immers terecht zijn omdat België verplicht is tegenover de Raad van Europa om dit wel degelijk strafbaar te hebben gesteld. Gezien de relevantie van partnergeweld als beleidsthema en gezien deze internationale verplichting, wordt in dit onderzoek wel degelijk de denkoefening gemaakt die – mogelijks zonder hun besef of akkoord – ook gevolgd wordt door de beleidsmakers, namelijk dat het aanzetten tot slachtofferschap in context van partnergeweld een strafbaar feit uitmaakt.

4.2.2. Opsporing

Met opsporing wordt er verwezen naar één van de centrale taken die vervuld worden door de politie en het Openbaar Ministerie (Hierna: OM), namelijk het opsporen van misdrijven.⁵⁹ Misdrijven kunnen op verschillende wijzes bij het OM terecht komen. Zo kan de politie zelf vaststellingen doen. Ook kunnen er meldingen gemaakt worden door andere personen (zoals slachtoffers), mensen die weet hebben van een plaatsgevonden misdrijf, of de dader zelf. Ditzelfde geldt voor organisaties. Ook in de medische wereld kunnen professionals aangifte doen, hoewel men hierin beperkt wordt door het beroepsgeheim.⁶⁰ In dit onderdeel wordt dieper ingegaan op de mogelijke handelingsmodaliteit voor zij die kennis hebben van een

⁵⁸ Zie *supra*: Hoofdstuk 4.1.2.

⁵⁹ Art. 28*bis* §1 Sv.

⁶⁰ Art. 458 Sw.

geval van partnergeweld. Daarbij wordt specifiek gefocust op de figuur van het aanzetten tot slachtofferschap.

Eerst dient verduidelijkt te worden wat er precies bedoeld wordt met professionals en non-professionals. Met professionals wordt in deze context verwezen naar professionals inzake partnergeweld. Hiermee wordt dus verwezen naar medewerkers van organisaties of organen die specifiek geënt zijn op het bevorderen van het welzijn van personen en die reeds binnen hun jobomschrijving rekening moeten houden met tekenen van geweld, inclusief partnergeweld. Dit verwijst dus naar artsen en andere medische medewerkers, psychologen, psychiaters en andere psychosociale hulpverleners van onder andere het Centrum Algemeen Welzijnswerk (hierna: CAW), Centrum voor Geestelijke Gezondheidszorg (hierna: CGG), Kind & Gezin (hierna: K&G), het Centrum voor Leerlingenbegeleiding (hierna: CLB), ...

Met non-professionals wordt geenszins teniet gedaan aan de expertise binnen hun vakgebied waarover deze personen beschikken. De term non-professionals verwijst hier louter naar personen die niet als (hoofd)taak hebben om te letten op tekenen van (partner)geweld. Dit zijn zowel medewerkers uit de justitiële wereld (advocaten, notarissen, rechters, justitieassistenten, schuldbemiddelaars, ...) maar ook personen uit de particuliere sector. In context van het aanzetten tot slachtofferschap zijn dit bijvoorbeeld medewerkers van tattooshops en piercers en iedereen die een dienst verleent aan iemand die mogelijks aangezet is tot slachtofferschap in context van partnergeweld. Alle ratificerende staten van het Verdrag van Istanbul zijn immers verplicht om te zorgen dat iedereen die te maken krijgt met slachtoffers of plegers van huiselijk geweld en gendergerelateerd geweld de passende training krijgt.⁶¹ Met andere woorden: iedereen is betrokken. De breedte van het begrip 'non-professionals' zorgt ervoor dat het moeilijk te definiëren is. Daarom kan men ook opteren om dit te definiëren als iedereen die niet onder de eerstgenoemde categorie van de professionals valt.

Ter volledigheid moet toegelicht worden dat, omwille van methodologische redenen, in dit onderzoek een vrij artificieel onderscheid gemaakt is tussen opsporing en vervolging. Daarom wordt bij het onderdeel opsporing hier voornamelijk gefocust op niet-strafrechtelijke actoren die kennis nemen van partnergeweld, en wordt de statelijke afhandeling door de verantwoordelijke actoren, namelijk de geïntegreerde politie en het OM, behandeld in het onderdeel 'vervolging'.

4.2.2.1. Opsporing door professionals

⁶¹ Art. 15 (1) Verdrag van Istanbul.

Iedereen kan kennis nemen van een misdrijf. Burgers zijn echter wettelijk verplicht dit te melden indien men kennis heeft van een aanslag op iemands leven.⁶² Dit geldt eveneens voor ambtenaren in uitoefening van hun job.⁶³ Hoewel professionals gebonden zijn aan deze plicht, zijn ze dit ook aan hun beroepsgeheim. Dit staat vervat onder artikel 458 Sw. Dit spanningsveld tussen confidentialiteit en meldingsplicht kan echter verholpen worden via artikels 458 en 458*bis* Sw., wat casusoverleg en dus het breken van het beroepsgeheim legaliseert. Dit geldt echter enkel in bepaalde contexten, namelijk wanneer dit bij wet toegestaan is of toegestaan werd door de procureur des Konings (hierna: PdK). Ook kan dit beroepsgeheim opgeheven worden in geval van noodtoestand sinds het arrest Verlaine in 1987.⁶⁴ Verder maakt de wet van 28 november 2000 dit mogelijk in context van partnergeweld.⁶⁵

Dit spanningsveld tussen vertrouwelijkheid en meldingsplicht uit zich voornamelijk bij artsen. Zo moet ook het belang van een vertrouwensklimaat tegenover het slachtoffer creëren, gerespecteerd worden.⁶⁶ De wet van 22 augustus 2002 betreffende de rechten van de patiënt beschermt immers de persoonlijke levenssfeer van de patiënt, wat het niet altijd mogelijk maakt om zomaar intieme details uit het leven van patiënten te delen, zelfs al is dit in hoofde van de arts in kwestie gegrond.⁶⁷ Echter, de code medische deontologie houdt ook rekening met de nood om een slachtoffer te beschermen. Hierbij wordt een drietraps systeem gehanteerd van zelf aanwijzingen verzamelen, mogelijks hulp zoeken met toestemming van het slachtoffer of als laatste oplossing zonder het slachtoffer hulp zoeken.⁶⁸ Diezelfde drietrapse benadering wordt gehanteerd in de meldcode die ter beschikking gesteld wordt voor medewerkers in de zorg die een vermoeden hebben dat men te maken heeft met een situatie van partnergeweld.⁶⁹ Hierbij tracht men eerst het bewustzijn bij het slachtoffer te verhogen omtrent de kwestie, opdat deze persoon zelf hulp zou kunnen zoeken. Bij een vermoeden van slachtofferschap kijkt men ook specifiek naar signalen van partnergeweld, voorbij het fysieke. Zo zijn chronische psychische problemen zonder een duidelijke oorzaak mogelijks een aanwijzing.⁷⁰ Ook kunnen er vaststellingen gedaan worden via het bekijken van het patiëntendossier: herhaaldelijke bezoeken aan de

⁶² Art. 30 Sv.

⁶³ Art. 29 §1 Sv.

⁶⁴ Cass. 13 november 2001, P.00.0366.N.

⁶⁵ Wet van 28 januari 2003 tot toewijzing van de gezinswoning aan de echtgenoot of aan de wettelijk samenwonende die het slachtoffer is van fysieke gewelddaden vanwege zijn partner en tot aanvulling van artikel 410 van het Strafwetboek, *BS* 12 februari 2003.

⁶⁶ IGVM, *Handleiding bij de meldcode partnergeweld*, 2021.

⁶⁷ Art. 10 Wet van 22 augustus 2002 betreffende de rechten van de patiënt, *BS* 26 september 2002.

⁶⁸ Art. 29 Code Medische deontologie, 3 mei 2018.

⁶⁹ IGVM, *Handleiding bij de meldcode partnergeweld*, 2021.

⁷⁰ IGVM, *Handleiding bij de meldcode partnergeweld*, 2021.

dienst spoedeisende hulp met verwondingen die niet overeenkomen met het vertelde verhaal kunnen mogelijk een aanwijzing zijn.⁷¹

Opmerkelijk is ook de uitspraak van het Hof van Cassatie van 26 maart 2021, waaruit volgt dat het beroepsgeheim enkel verbroken mag worden indien de hulpverlener zowel met het slachtoffer als met de dader contact heeft gehad.⁷² Dit is zeer problematisch in gevallen van partnergeweld, gezien een discrete doorverwijzing zo onmogelijk wordt. Deze beslissing wordt dan ook zowel door het Instituut als door de Orde der Artsen berispt (P.S., 2022).

Al deze zaken lijken misschien evident vanuit het perspectief van partnergeweld maar vanuit het perspectief van een arts die niet uitgaat van kwaad opzet is dit mogelijk minder voor de hand liggend om te herkennen. Ook weet men soms niet op welke manier men best het slachtoffer kunnen helpen. Zo kan een interventie zonder tact mogelijk een trigger zijn tegenover de dader, wat kan zorgen voor een escalatie in het conflict.⁷³

Als tweede stap in de meldcode wordt verwezen naar hulp zoeken in overleg met en met toestemming van het slachtoffer.⁷⁴ Zo kan het slachtoffer doorverwezen worden naar het nummer 1712 of de Franstalige tegenhanger Ecoute Violence Conjugales, de hulplijn voor onder andere intrafamiliaal geweld. Ook kan de arts of hulpverlener in kwestie het slachtoffer begeleiden in het proces van contact opnemen met de bevoegde autoriteiten om bijvoorbeeld klacht in te dienen.⁷⁵

Als laatste optie kan de hulpverlener handelen zonder toestemming van het slachtoffer. Dit wordt als residuaire optie aangehaald aangezien dit mogelijk voor gevaarlijke situaties voor het slachtoffer kan leiden. Zoals reeds vermeld moet het beroepsgeheim ook gerespecteerd worden, alhoewel er een uitzondering gemaakt wordt voor noodtoestanden. Hierbij rijst de extra moeilijkheid dat het puur juridisch-technisch mogelijk is dat de situatie in kwestie niet onder de exhaustieve lijst van artikel 458*bis* Sw. valt, waardoor een schending van het beroepsgeheim niet te rechtvaardigen valt, zelfs niet om verdere misdrijven tegen de integriteit van het slachtoffer te voorkomen. Een ander groot hiaat in de wetgeving is het feit dat een melding richting 1712 enkel vanuit het slachtoffer gemaakt kan worden: een hulpverlener kan geen melding bij 1712 maken onder artikel 458*bis* Sw. Daarom pleit onder andere het Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen voor een verbreding van het wetsartikel.⁷⁶

⁷¹ IGVM, *Handleiding bij de meldcode partnergeweld*, 2021; IGVM, *Aanbeveling betreft (ex-)partnergeweld in het kader van echtscheidingen*, nr. 2023/001, 2023.

⁷² Cass. 13 november 2001, P.00.0366.N.

⁷³ IGVM, *Instrument voor opsporing van dwingende controle*, 2024.

⁷⁴ IGVM, *Handleiding bij de meldcode partnergeweld*, 2021.

⁷⁵ IGVM, *Handleiding bij de meldcode partnergeweld*, 2021.

⁷⁶ IGVM, *Handleiding bij de meldcode partnergeweld*, 2021.

Eén van de meest relevante beleidsdocumenten inzake het aanzetten tot slachtofferschap is de handleiding inzake dwingende controle, ontwikkeld door het Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen, gepubliceerd in 2024.⁷⁷ Dit tweeledig instrument omvat enerzijds een handleiding voor politieambtenaren, de diensten slachtofferhulp en de eerstelijns hulpverlening en anderzijds voor klinisch psychologen. Het document vloeit voort uit de juridische omkadering die reeds gemaakt werd voor het begrip in de wet feminicide.⁷⁸ Hierdoor vestigt het Instituut aandacht op een ander aspect dan louter de fysieke vormen van partnergeweld. Conceptueel legt het instrument de nadruk op de ervaring van het slachtoffer: deze is de “beste expert” in zijn situatie. Voor snelle opsporing verwijst het instrument naar vier belangrijke dimensies in dwingende controle: controle over financiële en materiële middelen, isolement, belaging en beperking van contacten en subtiel geweld. Het instrument verwijst ook naar enkele hiaten in de beleidsvoering inzake dwingende controle. Zo wordt de nood voor vormingen en instrumenten voor professionals extra benadrukt, evenals de juridische bescherming voor slachtoffers die opgevoerd zou moeten worden.⁷⁹ Verder is er nood aan meer onderzoek om het fenomeen zelf te begrijpen.⁸⁰ Dit instrument houdt dus wel degelijk rekening met het scenario van het aanzetten tot slachtofferschap, eerder in de bredere context van dwingende controle dan in de specifiek strafrechtelijke context. Echter worden er wel bruikbare handvaten aangereikt voor de professionals.

Verder zijn er nog tal van aanbevelingen inzake deze kwestie die reeds gemaakt werden door het Instituut. Deze houden onder andere in om een referentiefunctie gendergerelateerd geweld op te richten in ziekenhuizen, in analogie met de alcoholpreventieprojecten.⁸¹ Ook het bouwen van een samenwerkingsklimaat tussen de verschillende sociale partners wordt aangeraden.⁸²

In het beleid voor professionals inzake opsporing wordt dus wel degelijk rekening gehouden met het aanzetten tot slachtofferschap, grotendeels onder de bredere noemer van de aanpak van dwingende controle in partnergeweld. Dit bewustzijn is voornamelijk ontwikkeld via de handleidingen van het Instituut voor de Gelijkheid voor Vrouwen en Mannen.

4.2.2.2. Opsporing door non-professionals

⁷⁷ IGVM, *Instrument voor opsporing van dwingende controle*, 2024.

⁷⁸ Wet Feminicide.

⁷⁹ IGVM, *Instrument voor opsporing van dwingende controle*, 2024.

⁸⁰ IGVM, *Instrument voor opsporing van dwingende controle*, 2024.

⁸¹ IGVM, *Handleiding bij de meldcode partnergeweld*, 2021; NAP 2021 - 2025.

⁸² IGVM, *Instrument voor opsporing van dwingende controle*, 2024.

Over de mogelijkheid om andere actoren te betrekken in de opsporing van partnergeweld, is tot op heden minder inkt gevloeid. Wel wordt aandacht geschonken aan de opleidingen van juridische actoren. Zo is sinds de wet feminicide een verplichte opleiding in het leven geroepen voor magistraten en politieambtenaren inzake partnergeweld.⁸³ Ook zouden justitieassistenten, schuldbemiddelaars, notarissen en andere actoren in het justitiële veld *sensu lato* hier baat bij kunnen hebben.

Ook zou dit soort opleidingen opgericht kunnen worden in de niet-medische en niet-juridische sector. Dit is mijns inziens het grootste gapend gat in het Belgisch beleid inzake het aanzetten tot slachtofferschap bij partnergeweld. Tattooartiesten en piercers beschikken niet over een algemeen overkoepelend kader om hun klanten te screenen op vrijwilligheid. Dit valt puur terug op de informele organisatie van tattoo- en pierceshops. Dit is een groot hiaat in het Belgisch beleid gezien een tattooëage of een piercing een ingrijpende en meestal permanente ingreep vormt inzake de fysieke integriteit van een persoon. Hierbij is het dus essentieel dat de definitie van toestemming breed genoeg is zodat dit ook rekening houdt met situaties van morele dwang, wat momenteel niet het geval is in de wettelijke verankering.⁸⁴

Verder is de opsporing van eerge relateerd geweld een buitenbeentje tussen de andere misdrijven. Een gedwongen huwelijk, wat onder eerge relateerd geweld valt, kent een groot *dark number* en vergt een brede aanpak in opsporing die verder gaat dan de typische actoren.⁸⁵ Zo spelen de ambtenaren van de burgerlijke stand een zeer belangrijke rol in het opsporen van situaties van gedwongen huwelijk. Men kan namelijk bij een huwelijksaangifte reeds signalen identificeren waardoor er vroeger ingegrepen kan worden. Zo heeft het Instituut voor de Gelijkheid voor Vrouwen en Mannen een handleiding ontwikkeld specifiek voor de ambtenaren van de burgerlijke stand, waar in duidelijke taal uitgelegd wordt wat de rol van morele dwang is in situaties van eerge relateerd geweld, evenals een stappenplan hoe de ambtenaar correct kan handelen.⁸⁶ Zo worden de verschillende risicofactoren, signalen en dynamieken uitgelegd waar de ambtenaar op moet letten. Deze risicofactoren, gebaseerd op empirisch onderzoek naar eerge relateerd geweld, kunnen zich contextueel, administratief, of uiterlijk waarneembaar bij het slachtoffer of de dader uiteten.⁸⁷

Ook bij echtscheidingen kunnen tekenen van partnergeweld geïdentificeerd worden. Een echtscheiding of de dreiging van een breuk kan namelijk een trigger zijn voor een escalatie in partnergeweld.⁸⁸ Daarom heeft het

⁸³ Artt. 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25 Wet Feminicide.

⁸⁴ KB van 25 november 2005, betreffende de reglementering van tatoeages en piercings, BS 21 december 2005.

⁸⁵ Omz. College PG nr. COL 06/2017. (Hierna: COL 06/2017) ; IGVM, *Risicotaxatie Instrument Eerge relateerd Geweld*, 2016.

⁸⁶ IGVM, *Risicotaxatie Instrument Eerge relateerd Geweld*, 2016.

⁸⁷ IGVM, *Risicotaxatie Instrument Eerge relateerd Geweld*, 2016.

⁸⁸ Omz. College PG nr. COL 15/2020. (Hierna: COL 15/2020) ; IGVM, *Aanbeveling betreft (ex-)partnergeweld in het kader van echtscheidingen*, nr. 2023/001, 2023.

⁸⁸ Cass. 13 november 2001, P.00.0366.N.

Instituut enkele aanbevelingen geformuleerd, analoog aan wat reeds mogelijk is ter opsporing van gedwongen huwelijken. Specifiek is er volgens het Instituut nood aan vormingen en instrumenten voor professionals inzake partnergeweld in het scenario van een echtscheiding, evenals wetwijzigingen ter bescherming van het slachtoffer, procedureaanpassingen en bijkomend wetenschappelijk onderzoek.⁸⁹

4.2.3. Vervolging

De volgende schakel in de strafrechtsketen betreft vervolging, die ingesteld wordt door het OM. De verplichtingen voor de politie en het OM worden beleidsmatig, naast het hard juridisch kader, vastgelegd in verschillende beleidsdocumenten. De relevante beleidsdocumenten die hier behandeld worden, zijn de Kadernota Integrale Veiligheid, het Nationaal Veiligheidsplan, het Nationaal Actieplan in de strijd tegen gendergerelateerd geweld, en de omzendbrieven van het College van Procureurs-generaal.

4.2.3.1. Kadernota Integrale Veiligheid

De Kadernota Integrale Veiligheid (hierna: KIV) is een tweejarig strategisch referentiekader opdat het veiligheidsbeleid integraal en geïntegreerd opgesteld kan worden.⁹⁰ De KIV van 2022 tot 2024 omvat zes veiligheidsdimensies, waarvan voornamelijk de persoonsgebonden veiligheid relevant is inzake partnergeweld.⁹¹ Ook wordt er specifiek aandacht besteed aan preventie, slachtofferzorg, en de finetuning van de beeldvorming van criminaliteit. Gendergerelateerd geweld wordt onder doelstelling 1.2 aangekaart.⁹² Hierbij wordt specifiek het opstellen van een Nationaal Actieplan gendergerelateerd geweld benoemd evenals de relevantie van de aanbevelingen van GREVIO. Ook wordt de nood om het reactiveren van de Taskforce Kwetsbare Groepen benadrukt. Deze taskforce werd tijdens de Covid-19-crisis reeds ingezet om kwetsbare groepen, waaronder personen in een situatie van intrafamiliaal geweld, te helpen. De Covid-19-crisis bleek immers een extra uitdagende periode te zijn voor slachtoffers van partnergeweld (Vandeviver et al., 2020).

4.2.3.2. Nationaal Veiligheidsplan

⁸⁹ IGVM, *Aanbeveling betreft (ex-)partnergeweld in het kader van echtscheidingen*, nr. 2023/001, 2023.

⁸⁹ Cass. 13 november 2001, P.00.0366.N.

⁹⁰ Kadernota Integrale Veiligheid 2022 – 2024 (Hierna: KIV 2022 – 2024).

⁹¹ KIV 2022 – 2024.

⁹² KIV 2022 – 2024, deel 1.2.: “Gendergerelateerd geweld kent geen plaats in onze samenleving”.

Het Nationaal Veiligheidsplan (hierna: NVP) is de politieke interpretatie van de Kadernota Integrale Veiligheid. Het houdt concretere en meer toepasbare doelstellingen in.⁹³ Ook in het NVP wordt expliciet aandacht besteed aan intrafamiliaal geweld.⁹⁴ Hierbij wordt niet enkel naar partnergeweld in het algemeen gekeken, maar ook naar specifiekere misdrijven zoals gedwongen huwelijk, huwelijks gevangenschap en vrouwelijke genitale verminking. Ook de Zorgcentra na Seksueel Geweld (hierna: ZSG) en risicotaxatie worden specifiek benoemd, evenals de ketengerichte aanpak en de Family Justice Centers, hernoemd onder de Vlaamse noemer ‘Veilig Huis’ (Agentschap Justitie & Handhaving, z.d.). Het concept van Family Justice Centers komt overgewaaid uit de Verenigde Staten, en is voorlopig enkel in de regio Antwerpen en Kempen beschikbaar, hoewel ten tijde van het schrijven van dit onderzoek vier piloot-politiezones meedoen, namelijk Aalst, Dendermonde, Gent en de Vlaamse Ardennen (Agentschap Justitie & Handhaving, z.d.). Dergelijk Veilig Huis bestaat uit een multidisciplinair team van professionals die onder één dak aan een geïntegreerde aanpak van intrafamiliaal geweld werken. De Ketenaanpak Intrafamiliaal Geweld verwijst naar de samenwerking tussen politie, parket, hulpverlening en bestuur (Agentschap Justitie & Handhaving, z.d.). De gezinnen die in aanmerking komen, moeten voldoen aan enkele cumulatieve voorwaarden: het moet gaan om een erg complexe situatie waarbij er problemen zijn in verschillende leefdoelgebieden, en de bestaande hulpverlening is uitzichtloos (Agentschap Justitie & Handhaving, z.d.). Een hulpverlener kan slechts doorverwijzen indien deze contact heeft gehad met de politie of Justitie. Een specifieke vermelding van dwingende controle of het aanzetten tot slachtofferschap wordt voorlopig nog niet gemaakt in het kader van Veilig Huis en de Ketenaanpak.

4.2.3.3. Nationaal Actieplan strijd tegen gendergerelateerd geweld

Ook heeft het Instituut de verantwoordelijkheid een Nationaal Actieplan in de strijd tegen gendergerelateerd geweld op te stellen, wat sinds 2001 gedaan wordt. Het meest recente plan, dat specifiek gendergerelateerd geweld viseert en dus ook veel aandacht schenkt aan partnergeweld als verschijnsel, geldt van 2021 tot en met 2025 en is opgesteld in zeven pijlers en doorkruist meerdere strategische beleidsdomeinen waaronder preventie, wetgeving, toegang tot hulpverlening en samenwerking tussen diensten.⁹⁵ De zeven pijlers behandelen opvolgend het aannemen van een conceptueel referentiekader inzake gendergerelateerd geweld,

⁹³ Nationaal Veiligheidsplan 2022 – 2025 (Hierna: NVP 2022 – 2025).

⁹⁴ NVP 2022 – 2025, deel 2.3.2.

⁹⁵ NAP 2021 - 2025.

het voeren van een geïntegreerd beleid, preventie, slachtofferhulp, strafrechtelijk beleid, asiel- en migratiebeleid en tenslotte de internationale beleidsmatige dimensie.⁹⁶

Aan de hand van dit Actieplan wordt door GREVIO en de Belgische staat de implementatie van het Verdrag van Istanbul opgevolgd. Zo werd het nieuw seksueel strafrecht reeds positief geëvalueerd, net zoals de oprichting van de ZSG's.⁹⁷ Ook de verplichte opleiding voor magistraten en politieambtenaren die voortvloeit uit de wet feminicide, waarbij de inhoud van de opleiding ontwikkeld werd door het Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen, is een grote stap vooruit.⁹⁸ Ook de uitrol van het Mobiel Stalkingalarm (hierna: MSA), eerst als pilootproject in de Politiezone Gent en vervolgens doorheen het hele land, gecoördineerd door het Instituut, biedt adequatere hulpverlening voor slachtoffers van stalking.⁹⁹

Gezien de reeds ingevoerde initiatieven doorheen dit onderzoek behandeld worden, wordt hier voornamelijk gefocust op de hiaten in het huidig beleid. Zo blijkt in grote lijnen voornamelijk het adequaat optreden inzake partnergeweld nog niet genoeg ingebed in de Belgische basispolitiezorg te zijn, hoewel de ontwikkeling van meerdere risicotaxatietools in de eerstelijns hulp en voor politiediensten een stap in de goede richting is.¹⁰⁰ Ook moet, ondanks de groeiende aandacht voor psychisch geweld, meer onderzoek gevoerd worden naar hoe deze vorm van geweld beter gedetecteerd kan worden. Tenslotte zijn zowel GREVIO als het Instituut het erover eens dat er nood is aan een betere samenwerking tussen de verschillende actoren, via centralisering.¹⁰¹

4.2.3.4. Omzendbrieven College van Procureurs-generaal

De laatste groep specifieke beleidsdocumenten die besproken wordt, zijn de omzendbrieven van het College van Procureurs-generaal (hierna: COLs). Deze omzendbrieven bevatten specifieke richtlijnen omtrent de strafrechtelijke beleidsvoering en zijn, hoewel ondergeschikt aan harde juridische bronnen zoals wetten, decreten, ordonnanties, ministeriële en koninklijke besluiten, juridisch bindend. Hierdoor wordt de discretionaire ruimte voor de beleidsvoerders ingeperkt en wordt er gezorgd voor een gestroomlijnde aanpak, wat vereist is voor het voeren van een integraal en geïntegreerd beleid.

⁹⁶ NAP 2021 - 2025.

⁹⁷ GREVIO, *Recommendation on the implementation of the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence by Belgium*, Raad van Europa, GREVIO/IC-CP/Inf(2020)8, 18 december 2020.

⁹⁸ Wet Feminicide.

⁹⁹ Omz. College PG nr. COL 3/2006, 1 maart 2006. (Hierna: COL 3/2006)

¹⁰⁰ NAP 2021 – 2025, Subpijler 123.

¹⁰¹ NAP 2021 - 2025.

Er zijn verschillende COLs verspreid doorheen de jaren die partnergeweld behandelen. De eerste significante is echter de COL 3/2006.¹⁰² Deze omvat onder andere een definitie van intrafamiliaal geweld, en plaatst, conform het Nationaal Actieplan tegen het geweld ten aanzien van vrouwen van 2001 tot 2003, partnergeweld hoger op de prioriteitslijst van de beleidsvoerders. Zo werd toen reeds erkend dat er een gebrek was aan relevante statistische gegevens inzake partnergeweld op politie-, parket- en rechtbankniveau.¹⁰³ In de daaropvolgende omzendbrief, COL 4/2006, worden praktische afspraken inzake de opsporing en vervolging van partnergeweld vastgesteld. Zo wordt voor het eerst gewezen op het belang van de registratie van elk incident. Verder werd toen reeds gewezen op het belang van een samenwerking tussen strafrechtelijke en niet-strafrechtelijke diensten. Ook werd de opleiding voor magistraten en politieambtenaren toen reeds aanbevolen, hoewel het tot 2023 duurde vooraleer deze per wet vastgelegd werden in de wet feminicide.¹⁰⁴ Tenslotte zorgde COL 4/2006 ook voor het oprichten van een functie van referentiemagistraten en referentieambtenaren bij de politie inzake partnergeweld. Er bestaat echter nog geen gecentraliseerde lijst van wie deze referentiemagistraten en -ambtenaren zijn, waardoor een vlotte implementatie stroef verloopt.¹⁰⁵

Een andere relevante omzendbrief betreft de COL 18/2012, die het tijdelijk huisverbod regelt inzake huiselijk geweld.¹⁰⁶ Hierbij wordt een gewelddadige bewoner tijdelijk verboden zich in de woning te begeven, zelfs wanneer dit niet door een rechtbank opgelegd werd. Dit maakt de PdK bevoegd om een huisverbod uit te spreken in een ‘gevaarlijke situatie’, hoewel niet toegelicht wordt wat deze gevaarlijke situatie inhoudt (De Smet, 2013; Tuyaearts & Vanhoenacker, 2023). De periode duurt 14 kalenderdagen en kan verlengd worden voor maximaal 3 maanden. Een overtreding van het tijdelijk huisverbod is een strafbaar feit. Het doel van dergelijk huisverbod is het creëren van een afkoelperiode, zodat er hulpverlening tegenover het slachtoffer opgestart kan worden.¹⁰⁷ Dit kan echter een averechts effect hebben: onderzoek wijst uit dat het weggaan van het slachtoffer bij de gewelddadige partner als trigger kan fungeren waardoor er een escalatie kan zijn in het conflict.¹⁰⁸

¹⁰² COL 03/2006.

¹⁰³ COL 03/2006.

¹⁰⁴ Omz. College PG nr. COL 4/2006, herzien op 12 oktober 2015. (Hierna: COL 4/2006); Wet Feminicide.

¹⁰⁵ COL 4/2006; *Vr. En Antw.* Senaat, nr. 7-773, 9 november 2020 (L. GAHOUCHE); IGVM, *Handleiding bij de meldcode partnergeweld*, 2021.

¹⁰⁶ Wet van 15 mei 2012 betreffende het tijdelijk huisverbod in geval van huiselijk geweld, *BS* 1 november 2012; Omz. College PG nr. COL 18/2012, herzien op 5 maart 2020.

¹⁰⁷ IGVM, *Aanbeveling betreft (ex)partnergeweld in het kader van echtscheidingen*, nr. 2023/001, 2023.

¹⁰⁷ Cass. 13 november 2001, P.00.0366.N.

¹⁰⁸ IGVM, *Aanbeveling betreft (ex)partnergeweld in het kader van echtscheidingen*, nr. 2023/001, 2023.

Vervolgens is er de COL 6/2017. Deze roept, analoog aan de COL 04/2006, de functie van referentiemagistraat inzake eergereleerd geweld in het leven. Ook wordt het gedwongen huwelijk als vorm van eergereleerd geweld erkend.¹⁰⁹

Een zeer belangrijk document inzake partnergeweld is de COL 15/2020. Deze omvat de verplichte risicotaxatie die gedaan moet worden bij partnergeweld. Het omvat een tool die op wetenschappelijke literatuur gebaseerd is en heeft als doel om sneller en adequater in te kunnen grijpen bij partnergeweld. De tool, bestaande uit een checklist, wordt ingevuld door een politieambtenaar, zonder dat het slachtoffer erbij aanwezig is. De ambtenaar kruist hierbij enkele risico- of beschermende factoren aan waaruit men kan afleiden of er al dan niet sprake is van partnergeweld, en ook in welke mate een dringende interventie nodig is. De lijst wordt opgedeeld via vragen rond de relatie, het geweld, kenmerken en gedrag van de verdachte en van het slachtoffer. De checklist houdt niet enkel rekening met fysiek geweld maar ook met psychologisch, economisch en sociaal geweld, evenals afhankelijkheid tussen het slachtoffer en de dader. Er wordt dus rekening gehouden met mogelijke elementen van dwingende controle.¹¹⁰

Tenslotte zijn er nog enkele COLs die relevant zijn voor partnergeweld, die vernoemd moeten worden. De COL 20/2020 houdt een veralgemening in inzake het herbezoek door politiediensten in situaties van partnergeweld.¹¹¹ De COL 5/2022 omvat de hervorming van het seksueel strafrecht, waardoor er meer rekening gehouden wordt met het concept van toestemming in seksuele sfeer.¹¹² Tenslotte is er de COL 3/2023, die het reeds benoemde Mobiel Stalkingalarm behandelt.¹¹³

Een specifieke vermelding van het aanzetten tot slachtofferschap wordt niet gemaakt in de omzendbrieven.

4.2.3.5. Tussentijdse conclusie

Op het niveau van de vervolging bestaat er een breed scala aan beleidsdocumenten inzake partnergeweld. Zowel de politie als het OM beschikken over meerdere handelingsmodaliteiten inzake partnergeweld. Centraal in alle beleidsdocumenten staat de ontwikkeling van risicotaxatietools, de transformatie van het seksueel strafrecht en de oprichting van de ZSG's, evenals de Family Justice Centres en de ketenaanpak.¹¹⁴ Hierbij spelen de beleidsdocumenten opgesteld door het Instituut een centrale rol in de integratie van het

¹⁰⁹ Omz. College PG nr. COL 06/2017.

¹¹⁰ COL 15/2020.

¹¹¹ Omz. College PG nr. COL 20/2020.

¹¹² Omz. College PG nr. COL 5/2022.

¹¹³ Omz. College PG nr. COL 3/2023.

¹¹⁴ KIV 2022 – 2024; NAP 2021 - 2025.

concept van dwingende controle in het strafrechtelijk beleid. Hoewel er tastbare beleidsinitiatieven genomen worden, zoals de risicotaxatietools, de handleidingen en de opleidingen, wordt de juridisch-technische problematiek van het aanzetten tot slachtofferschap niet aangehaald als prioriteit.

Ter volledigheid moet ook kort de niet-strafrechtelijke aanzet tot vervolging benoemd worden. Zo kan het OM betrokken worden via het burgerrechtelijke parcours. Een rechter van de familierechtbank kan namelijk het OM vorderen een onderzoeksmaatregel te ondernemen indien deze meent een situatie van partnergeweld of dwingende controle te herkennen.¹¹⁵ Ook is er sinds de wet van 6 november 2022 niet langer de mogelijkheid een minnelijk oplossingstraject op te starten bij ernstige aanwijzingen van partnergeweld.¹¹⁶

4.2.4. Straftoemeting

Ter volledigheid moet de schakel van de straftoemeting behandeld worden. Vanuit de sociale psychologie is reeds bewezen dat meerdere elementen die losstaan van de inhoud van een strafzaak een impact kunnen hebben op het oordeel van de rechter (Wistrich & Rachlinski, 2008). Dit geldt evenzeer voor zaken rond partnergeweld (Riger et al., 1995; Del Valle, 2011). Dit maakt echter deel uit van de sociaalpsychologische processen in de rechtbank, wat voorbij gaat aan het doel van dit onderzoek.

4.2.5. Strafvuitvoering

Tenslotte is er de schakel van de strafuitvoering. Hierbij verwijst men naar de situatie in detentie. Gezien hiermee naar de daders verwezen wordt en niet de slachtoffers, wordt ook dit deel slechts beknopt behandeld.

In detentie zijn meerdere initiatieven die variëren van hulpverlening tot vrijetijdsbesteding. Voor hulpverlening *intra muros* kan men terecht bij het CAW en het CGG. Ook voor daders van intrafamiliaal geweld en partnergeweld bestaat een aanbod. Zo heeft bijvoorbeeld specifiek het CGG VAGGA in Antwerpen een aanbod voor daders van intrapersoonlijk grensoverschrijdend gedrag (CGG VAGGA, z.d.).

Voor een strafuitvoering *extra muros*, zijnde elektronisch toezicht, wordt vanuit de hoek van het Instituut aandacht gevestigd op de problemen die mogelijks optreden in situaties van partnergeweld.¹¹⁷ Wel moet men hier een onderscheid maken tussen veroordelingen wegens partnergeweld en veroordelingen voor andere

¹¹⁵ IGVM, *Aanbeveling betreft (ex)partnergeweld in het kader van echtscheidingen*, nr. 2023/001, 2023.

¹¹⁶ Wet van 6 november 2022 teneinde te waarborgen dat de slachtoffers van geweld vooraf hebben ingestemd met een bemiddeling, een verzoening of een verwijzing naar een kamer voor minnelijke schikking, BS 21 november 2022.

¹¹⁷ IGVM, *Elektronisch toezicht bij daders van intrafamiliaal geweld*, 2013.

misdrijven. Een veroordeling voor partnergeweld insinueert dat Justitie reeds op de hoogte is van de situatie, waardoor de kans dat elektronisch toezicht verleend wordt klein is, zeker indien slachtoffer en dader onder één dak wonen. Indien men veroordeeld is voor andere feiten, is het echter ook mogelijk dat iemand zijn straf uitzit via elektronisch toezicht.¹¹⁸ Hierbij wordt de instemming van de huisgenoten gevraagd, maar men kan zich echter de vraag stellen in welke mate deze instemming vrijwillig gegeven is, gezien dit mogelijks in een context van dwingende controle gebeurt.

4.2.6. Strafrechtelijk beleid sensu lato

Strafrechtelijk beleid omvat meer dan enkel de strafrechtsketen. Zoals hierboven reeds omschreven, worden bijvoorbeeld ook burgerrechtelijke actoren betrokken. De vraag of men inzake partnergeweld pro-actief of re-actief moet werken werd reeds gesteld door het Instituut.¹¹⁹ Deze twee benaderingen vergen verschillende types interventies. In het volgende onderdeel wordt een onderscheid gemaakt tussen preventieve initiatieven en nazorg en opvolging. Deze opsomming is niet-exhaustief gezien het niet-justitiële aanbod zeer rijk, gefragmenteerd en niet op één punt verzameld is.

4.2.6.1. Preventie

Met preventie wordt verwezen naar naar het voorkomen van het plaatsvinden van een misdrijf. Preventie valt onder te verdelen in primaire, secundaire en tertiaire preventie, waarbij de eerste twee soorten relevant zijn in dit onderzoek. Primaire preventie verwijst naar het voorkomen van het plaatsvinden van een misdrijf in de strikte zin (Pauwels, 2023). In deze context houdt dit dus in dat er geen partnergeweld plaatsvindt. Hierbij moet men dus zeer vroeg ingrijpen. Relevanter in deze kwestie, wetende dat partnergeweld en dwingende controle bestaat uit herhaalde gedragingen, is secundaire preventie. Hierbij wordt recidive en het plegen van verdere, ‘nieuwe’ misdrijven voorkomen (Pauwels, 2023).

Preventie als bijdoel van beleidsvoering inzake partnergeweld werd reeds behandeld in de hierboven benoemde initiatieven en beleidsdocumenten. Ter volledigheid worden nog enkele initiatieven opgenoemd.

¹¹⁸ AGENTSCHAP JUSTITIE & HANDHAVING, *Het elektronisch toezicht als autonome straf*, z.d.

¹¹⁹ IGVM, *Aanbeveling betreft (ex)partnergeweld in het kader van echtscheidingen*, nr. 2023/001, 2023.

Om vrouwelijke genitale mutilatie tegen te gaan zijn er de middenveldorganisaties zoals GAMS en Intact, die ook deelnemen aan de discussies rond het opstellen van een (strafrechtelijk) beleid rond vrouwelijke genitale verminking (Intact, 2019; GAMS, 2023).

Verder zijn er ook initiatieven zoals de website ‘iedereenok.be’, een gratis zelfhulptool die gelanceerd werd tijdens de Covid-19-crisis, ontwikkeld door een traumapsycholoog (BRUZZ, 2020). De tool is gericht op het hele gezin en kan dus mogelijks ook voor verlichting zorgen in intrafamiliale conflictsituaties. Ook kon men tijdens de Covid-19-crisis bij apotheken vragen naar ‘mondmasker 19’: op die wijze konden slachtoffers subtiel aangeven dat ze hulp nodig hebben (Meesters, 2020). Zo werd door de apotheker in kwestie naar 1712 gebeld. Ook hier

4.2.6.2. Nazorg en opvolging

Op vlak van nazorg en opvolging is er een verschil tussen het justitiële en het niet-justitiële traject. Het justitiële traject verwijst naar de diensten van de Justitiehuisen, uitgeoefend door justitieassistenten. Zij zijn onder andere verantwoordelijk voor de opvolging van personen die vrij zijn onder elektronisch toezicht.¹²⁰ Voor slachtoffers zijn er de diensten slachtofferzorg. Dit valt uiteen in slachtofferonthaal door het Justitiehuis, slachtofferbejegening door de politie en slachtofferhulp door het CAW (FOD Justitie, z.d.). Ook de reeds benoemde initiatieven van Veilig Huis en de Ketenaanpak vallen hieronder. Verder beschikt het CAW ook over een dienst crisisopvang en over vluchthuizen.

Ook beschikt men in Regio Antwerpen, naast het eerste Veilig Huis, over CO3, een overlegstructuur specifiek gericht op intrafamiliaal geweld. Deze bestaat uit de groep verantwoordelijk voor het aspect ‘veiligheid’ (het Parket en de politie), de groep ‘lokale overheid’ (de stad en de provincie), en de groep ‘hulpverlening’ (het CAW, het CGG en de dienst Vertrouwenscentrum Kindermishandeling Antwerpen) (CAW, z.d.).

Een laatste relevant element is de ontwikkeling van een wetenschappelijk comité ter onderzoek van feminicides, wat verankerd staat in de wet feminicide.¹²¹ Dit is natuurlijk enkel geldig voor feminicides en niet voor andere, niet-dodelijke vormen van partnergeweld.

4.2.7. Tussentijdse conclusie

¹²⁰ Decr.VI. 26 april 2019 houdende de justitiehuisen en de juridische eerstelijnsbijstand, BS 26 april 2019.

¹²¹ Art. 11, 12, 13, 14 Wet Feminicide.

Het strafrechtelijk beleid inzake partnergeweld in het algemeen staat vervat in meerdere verschillende beleidsdocumenten, die aanleiding gaven tot tal van verschillende initiatieven, zowel juridisch als niet-juridisch. Hoewel het onmogelijk is een alomvattend overzicht te brengen van alle initiatieven, werden hier de belangrijkste documenten en initiatieven opgelijst en geanalyseerd. Als rode draad door de documenten kan de focus op de implementatie van het nieuwe seksueel strafrecht geïdentificeerd worden, evenals een groeiende aandacht voor gendergerelateerd geweld en partnergeweld. Tal van verschillende initiatieven werden en worden op poten gezet, waardoor een interventie, zowel repressief als hulpverlenend, op verschillende domeinen van de problematiek mogelijk wordt gemaakt. Langs de andere kant zorgt dit ook voor een versnippering van de statelijke reactie op partnergeweld, en wordt zo een gecoördineerd beleid voeren bemoeilijkt. Ook heerst er geen eensgezindheid over welk probleem er nu specifiek aangepakt moet worden: de nuanceverschillen in partnergeweld, gendergerelateerd geweld of huiselijk geweld worden niet benoemd, waardoor er geen éénduidige, coherente benadering is.

De figuur van het aanzetten tot slachtofferschap bij partnergeweld wordt amper behandeld. Zo wordt het nooit specifiek benoemd en wordt het hiaat in de strafbaarstellingen over het hoofd gezien. Wel bekommert zich men over de afzonderlijke misdrijven waarin deze figuur zich kan uiten. De algemene tendens wordt dus niet concreet geïllustreerd in het huidige beleid.

5. Discussie

Het strafrechtelijk beleid inzake het aanzetten tot slachtofferschap zit voornamelijk vervat in de volledige aanpak van partnergeweld. Gebaseerd op de inhoud van de geanalyseerde beleidsdocumenten en samen gelezen met de internationaalrechtelijke verplichtingen die vervat staan in het Verdrag van Istanbul, moeten enkele conclusies gemaakt worden. Deze worden aan de hand van een SWOT-analyse weergegeven, opgedeeld in sterktes, zwaktes, mogelijkheden en bedreigingen.

Eerst en vooral worden de sterktes van het huidige beleid behandeld. Zo is de hervorming van het seksueel strafrecht, met een wettelijke verankering van het principe van de toestemming, een zeer coherente aanpassing van het wettelijk kader omtrent seksuele misdrijven. Ook de kaderwet feminicide, die onder meer definities voor dwingende controle omvat, evenals een wettelijke verplichting om dodelijke gevallen van partnergeweld te onderzoeken via een wetenschappelijk comité, is een grote stap vooruit. Verder is de ketenaanpak die uitgerold wordt inzake partnergeweld, geregeld via Veilig Huis, sterk in het multidisciplinair benaderen van zaken van partnergeweld. Tot slot zijn de handleidingen van het Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen een grote troef in het Belgisch beleid, gezien deze zeer bruikbaar zijn in de praktijk.

Ten tweede kunnen enkele zwaktes in het beleid geïdentificeerd worden. De grootste zwakte bevindt zich nog net voor de inschakeling van de strafrechtsketen: de wetgeving. De Belgische wetgeving voldoet niet aan de wettelijke verplichtingen opgelegd door het Verdrag van Istanbul. Ook op plekken waar België wel conformeert aan het Verdrag is het ingegaan tegen de filosofie van GREVIO en heeft men gekozen voor de invoer van gegenderde strafbaarstellingen, wat als discriminatie gezien kan worden. Denk bijvoorbeeld aan de strafbaarstelling van vrouwelijke genitale mutilatie of de onmogelijkheid om als niet-vrouwelijk slachtoffer onder de strafbaarstellingen van onwettige zwangerschapsafbrekingen te vallen, wat discriminatie jegens de LGBTQI-gemeenschap inhoudt. Ook het probleem met het beroepsgeheim, namelijk dat niet alle professionals in alle scenario's hieronder vallen, moet benoemd worden.¹²² Dit wordt verder gecompliceerd door het arrest van het Hof van Cassatie in 2021, dat maakt dat artikel 458*bis* Sw. enkel geldt indien de hulpverlener in kwestie zowel met het slachtoffer als de dader contact heeft gehad, wat niet rekening houdt met de complexe en gevaarlijke dynamiek inzake partnergeweld.¹²³ Ook is het sinds de wet Potpourri I niet langer vereist dat het OM op de zitting aanwezig is, waardoor veel informatie over antecedenten in

¹²² Art. 458 Sw.

¹²³ IGVM, *Aanbeveling betreft (ex)partnergeweld in het kader van echtscheidingen*, nr. 2023/001, 2023; Cass. 26 maart 2021, AR D.18.0015.N.

partnergeweld verloren gaan.¹²⁴ Vervolgens moet ook aangekaart worden dat er veel druk op de schouders van de ambtenaren van burgerlijk stand gelegd wordt, door hen te belasten met de eerstelijnsdetectie van gedwongen huwelijken. Men is namelijk, ondanks de goede intenties van de bruikbare handleiding van het Instituut, geen expert in partnergeweld, waardoor men zich kan afvragen of men hier niet beter bijgestaan wordt door een professional met ervaring in de problematiek. Over de ganse lijn kan ook het gebrek aan coördinatie tussen de verschillende diensten, te weinig samenwerking in de praktijk, de moeilijke brug van een strafrechtelijke interventie naar hulpverlening voor de slachtoffers en daders en de fragmentatie in het aanbod als zwaktes gezien worden.

Ten derde zijn er meerdere mogelijkheden geïdentificeerd in het huidig beleid. De aanstelling van referentiemagistraten inzake partnergeweld en eerge relateerd geweld staan reeds lang op de beleidsagenda.¹²⁵ Hoewel deze functies ingevuld zijn, blijkt te vaak dat men tussen de verschillende diensten niet op de hoogte is wie deze functies bekleedt. Er is dus dringend nood aan een overzichtelijke lijst voor intern gebruik, opdat doorverwijzingen vlot zouden kunnen verlopen, tevens het doel van de functie van een referentiemagistraat. Ook de overkoepelende overlegstructuur CO3 in Antwerpen is een sterk initiatief. Het is echter gelimiteerd tot deze regio. De opleidingen voor deskundigen inzake partnergeweld bieden evenzeer mogelijkheden. Hoewel dit reeds toegepast wordt voor politieambtenaren en magistraten, zouden andere professionals en zelfs non-professionals (denk aan de voorbeelden omtrent tattooshops) baat kunnen hebben bij dergelijke opleidingen. Investeren in sensibilisering werd dan ook reeds aangekaart door het Instituut als een belangrijke stap in het opstellen van een gecoördineerd beleid inzake partnergeweld.¹²⁶ Tenslotte biedt de oprichting van een wetenschappelijk comité analoog aan de Domestic Homicide Review-comités in de Angelsaksische wereld de mogelijkheid tot het uitbreiden van de expertise omtrent partnergeweld.¹²⁷ Het is dan ook jammer dat dit comité, dat zal bestaan uit leden van het instituut en het NICC (Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie), zich enkel ontfermt over dodelijke gevallen van partnergeweld.

Ten vierde zijn er enkele zaken die een bedreiging kunnen vormen voor het beleid. Zo is de verwarring over de verschillende handelsmodaliteiten bij de professionals problematisch en is er nood aan overzicht. Ook het spanningsveld tussen justitie en hulpverlening kan mogelijks voor verdere problemen zorgen: men moet in het oog blijven houden of het doel van de interventie de repressie is tegenover de dader, of de hulpverlening tegenover het slachtoffer. Dit zijn twee compleet verschillende doeleinden en vergen dus twee verschillende

¹²⁴ IGVM, *Aanbeveling betreft (ex)partnergeweld in het kader van echtscheidingen*, nr. 2023/001, 2023; Wet van 19 oktober 2015 houdende wijziging van het burgerlijk procesrecht en houdende diverse bepalingen inzake justitie, *BS* 22 oktober 2015.

¹²⁵ COL 4/2006

¹²⁶ IGVM, *Aanbeveling betreft (ex)partnergeweld in het kader van echtscheidingen*, nr. 2023/001, 2023.

¹²⁷ Wet Femicide

aanpakken, geïntegreerd in één coherent kader. Ook is de discussie omtrent gender inzake partnergeweld mogelijk een bedreiging. Door te focussen op het profiel van de dader en het profiel van het slachtoffer vergeet men dat de (straf)wet voor iedereen gelijk moet zijn. Hiermee wordt bedoeld dat de fenomenologie een goede informatiebron kan zijn voor legislatieve initiatieven, maar dat men steeds in het achterhoofd moet houden dat iedereen hierdoor gedekt wordt. Daarnaast mag niet vergeten worden dat het Verdrag van Istanbul louter een ondergrens is en de specifieke toespitsing op vrouwen als slachtoffergroep vanuit de fenomenologische bestudering van het fenomeen voortvloeit. Dit betekent geenszins dat mannelijke slachtoffers van partnergeweld niet vertegenwoordigd zouden moeten worden in de nationale ratificatie van het Verdrag, in dit geval de strafwetgeving.

Tot slot moeten nog enkele bedenkingen gemaakt worden. Het is problematisch dat zowel de Belgische staat als de Raad van Europa zich niet meer buigt over de inconsistentie in de strafbaarstellingen. Specifiek wordt hiermee verwezen naar de ontoereikendheid van de figuur van de strafbare deelneming. Dit is een groot hiaat in het Belgisch strafrecht en ongeacht of men akkoord is met het nut van deze strafbaarstellingen, blijft dit een internationaalrechtelijke verplichting. Ook louter voor de interne consistentie van het Strafwetboek is dit mijns inziens essentieel. Los van deze internationaalrechtelijke verplichting moet men echter stilstaan bij het nut van deze strafrechtelijke aanpak. Volgens de theorie van het interventiecontinuüm kunnen overheidsinterventies op een continuüm geplaatst worden, gaande van vrijwillig tot gemengd tot verplichtend (Vedung, 1998). Zeker bij een ingewikkelde kwestie zoals partnergeweld, een problematiek die zich afspeelt in de intieme dynamiek van een dyade, kan men zich afvragen of de verplichtende stem van de staat hier wel gerechtvaardigd is (Bartholomew & Cobb, 2012; Wiener, 2017). Door ook het aanzetten tot slachtofferschap en andere subtielere vormen van partnergeweld strafbaar te stellen, de meest verregaande vorm van een overheidsinterventie, doet men het onderscheid tussen een conflict en geweld teniet (Walklate & Fitz-Gibbon, 2019).¹²⁸ Dit juridisch paternalisme scheert hierdoor alle gedragingen in een partnerconflict over dezelfde kam, waardoor slechts één uniforme reactie overblijft, namelijk die van de repressie (Abramson, 2003). Ook wordt het conflict zo onttrokken uit de handen van de betrokkenen: men mag niet vergeten dat de oorsprong van het strafrecht te vinden is in de repressie van een staat tegenover daders (Hillyard & Tombs, 2007). De rol van slachtoffers is niet inherent ingebakken in de structuur van het strafrecht en is slechts een latere toevoeging geweest, mede dankzij de strijd voor mensenrechten en de academici die zich ontfermden over de victimologie (Fattah, 2004). Daarom moet men zich, naast de internationaalrechtelijke verplichting, zeer bewust zijn van de impact die dit soort criminalisering heeft op de betrokkenen.

¹²⁸ IGVM, *Aanbeveling betreft (ex)partnergeweld in het kader van echtscheidingen*, nr. 2023/001, 2023.

6. Conclusie

Partnergeweld als fenomeen is niet weg te slaan uit de beleidsvoering, zowel internationaal- als nationaalrechtelijk. Een groeiend aantal initiatieven wordt op beide beleidsniveaus genomen, waarvan het Verdrag van Istanbul er één is. In dit onderzoek werd via een kwalitatieve inhoudsanalyse van de relevante beleidsdocumenten een antwoord gezocht op de vraag in welke mate er in het Belgisch strafrechtelijk beleid rekening wordt gehouden met het fenomeen van het aanzetten tot slachtofferschap in context van partnergeweld. Dit leidde tot de volgende conclusies.

De figuur van het aanzetten tot slachtofferschap wordt niet gedekt door de rechtsfiguur van de strafbare deelneming, gezien de deelname *ex mandatu* enkel het scenario van het aanzetten van de dader omvat. Ook is de figuur niet op andere overkoepelende wijze ingeschreven in het Strafwetboek, zowel in het oude als in het nieuwe strafwetboek. Wel zijn er enkele strafbaarstellingen te vinden in de vorm van specifiek benoemde misdrijven. België lijkt enkel een aparte strafbaarstelling voor het aanzetten tot slachtofferschap bij seksuele misdrijven in het leven geroepen te hebben. Voor de andere misdrijven is het niet mogelijk dit te vervolgen. Hierbij moet als nuance toegevoegd worden dat, door de woordkeuze in het Verdrag van Istanbul, er een uitzondering geldt voor de misdrijven van de gedwongen sterilisatie en de gedwongen abortus: hierbij moet het aanzetten tot slachtofferschap niet verplicht strafbaar gesteld worden en conformeert België dus wel aan het Verdrag. Dit geldt niet voor het aanzetten van andere schadelijke praktijken, zoals een tatoeage of piercing waarbij de toestemming van het slachtoffer niet vanuit diens vrije wil voortvloeit. Het gebruik van morele dwang bij het aanzetten tot het aangaan van een huwelijk valt ook niet onder de Belgische strafbaarstelling. Ook blijft het wettelijk kader rond cosmetische genitale ingrepen vaag, zowel op internationaalrechtelijk als nationaalrechtelijk vlak.

De figuur van het aanzetten tot slachtofferschap wordt als perifeer behandeld in de beleidsdocumenten en wordt nergens specifiek vermeld. Wel schenkt het Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen aandacht aan het fenomeen van de dwingende controle, waarvan het aanzetten tot slachtofferschap bij partnergeweld een uiting is.

Het grootste hiaat blijkt zich in het strafrechtelijk beleid *sensu lato* echter voor te doen op het domein van de niet-gespecialiseerde hulpverlening. Met andere woorden, opsporing van dwingende controle in het ‘dagdagelijkse leven’ door non-professionals wordt over het hoofd gezien. Wel is er een tendens om nieuwe actoren te betrekken in de aanpak van partnergeweld, zoals bijvoorbeeld de burgerrechter, de advocatuur, notarissen, schuldeisers en ambtenaren van de burgerlijke stand. Deze multidisciplinaire en domeinoverschrijdende aanpak wordt echter overschaduwd door het gebrek aan duidelijkheid omtrent de handelingsmodaliteiten bij de actoren.

Hoewel de aandacht voor partnergeweld beleidsmatig groeit, zijn er dus nog veel inconsistenties en onduidelijkheden in de beleidsvoering. Welke stappen ondernomen kunnen worden, wordt aangepakt in hoofdstuk 7, de beleidsaanbeveling. Daar wordt tevens een antwoord geformuleerd op de de onderzoeksvraag welke aanbevelingen er gemaakt kunnen worden.

7. Beleidsaanbeveling

Het Verdrag van Istanbul biedt een juridisch kader voor ratificerende staten om gendergerelateerd geweld en huiselijk geweld aan te pakken. In het kader van dit onderzoek naar de figuur van het aanzetten tot slachtofferschap in context van partnergeweld, werd het gevoerde beleid inzake partnergeweld geanalyseerd. Uit de analyse kunnen de volgende beleidsaanbevelingen gemaakt worden.

Eerst en vooral dringen enkele wetwijzigingen zich op. Zo dekt de huidige strafbaarstelling van het gedwongen huwelijk enkel de situatie waarin gebruik werd gemaakt van geweld of bedreiging.¹²⁹ In het licht van de Istanbul-conventie wordt aangeraden ook morele dwang op te nemen als criterium, opdat dwingende controle als fenomeen ook geïsoleerd wordt. Vervolgens zijn er enkele strafbaarstellingen die genderneutraler geformuleerd moeten worden opdat er geen schending van het discriminatiebeginsel zou zijn. Zo wordt aangeraden om ‘vrouw’ in de artikelen omtrent abortus te vervangen door ‘zwanger persoon’, opdat elke persoon die mogelijks zwanger kan zijn onder de bepaling valt.¹³⁰ Ook moet men zich bewust zijn van de discriminatie in de huidige wetgeving rond genitale verminking, waarbij enkel de vrouw geïsoleerd wordt. Indien dit wel degelijk een weloverwogen keuze is, moet op zijn minst de woordkeuze veranderd worden van vrouw naar ‘persoon met vagina’, opdat sekse en gender niet verward worden. Ook wordt aangeraden na te denken over een andere formulering. Onderzoek wijst uit dat de gevolgen van een besnijdenis op mannen minder ingrijpend is dan vrouwelijke genitale mutilatie (Lewis, 2009). Toch moet men, het gelijkheidsbeginsel in het achterhoofd houdende, rekening houden met de mogelijkheid tot genitale mutilatie op personen met een penis. Hoewel dit een minder structureel ingebedde praktijk is, kan dit een zeer schadelijke vorm van geweld uitmaken die ook vervolgbaar moet zijn (Lewis, 2009). Verder moet men zich bewust zijn van het gebrek aan strafbaarstellingen rond gedwongen sterilisatie, gezien de verwoording in artikel 405*quater* Sw. niet per se elke sterilisatie dekt.¹³¹

Ook inzake het beroepsgeheim zijn juridisch enkele verbeteringen aan te raden. Art. 458 Sw. dekt niet iedereen die een vertrouwenspositie inneemt en mogelijks, in situaties van partnergeweld, het beroepsgeheim zou kunnen schenden ter bescherming van het slachtoffer en ter vervolging van de dader. Zo kan een professional een melding aan de hulplijn 1712 niet verantwoorden.¹³² Dit moet dringend juridisch verankerd worden, opdat hulpverlening adequaat kan verlopen. Ook moet men stilstaan bij de gevolgen van de uitspraak van het Hof van Cassatie inzake dit wetsartikel, waaruit blijkt dat de hulpverlener bij het vaststellen van een misdrijf en het verbreken van het beroepsgeheim contact moet hebben gehad met zowel de dader als het

¹²⁹ Artt. 391*sexies*, 391*septies* Oude Sw.; Artt. 293, 294 Nieuwe Sw.

¹³⁰ Artt. 348, 349, 352 Oude Sw., Artt. 214, 215, 216 Nieuwe Sw.

¹³¹ Art. 405*quater* Oude Sw.; Art. 29 Nieuwe Sw.

¹³² IGVM *Aanbeveling betref (ex)partnergeweld in het kader van echtscheidingen*, nr. 2023/001, 2023.

slachtoffer.¹³³ Deze aanpak staat haaks op wat de aanbevolen aanpak is bij situaties van partnergeweld, en vormt mogelijk een gevaar voor het slachtoffer. Mijns inziens houdt deze uitspraak geen rekening met de complexiteit van situaties van partnergeweld, en kan dit mogelijk zeer schadelijk zijn voor zowel de hulpverlener als het slachtoffer.

Als laatste wettelijke element moet men zich bewust zijn van de gevolgen die Potpourri I teweegbrengt inzake partnergeweld.¹³⁴ Gezien de aanwezigheid van het OM op zitting niet langer verplicht is, kan er mogelijk veel informatie verloren gaan in zaken van partnergeweld. Partnergeweld verwijst eerder naar een dynamiek van herhaaldelijk geweld, waardoor het belangrijk is dat eerdere antecedenten mee in rekening gebracht worden bij de analyse van de zaak. Een verplichte aanwezigheid van het OM bij zaken van partnergeweld lijkt dan ook geen ondenkbare oplossing.

Ten tweede moet er werk gemaakt worden van een oplijsting van de verschillende referentiemagistraten van onder andere partnergeweld en eengerelateerd geweld. Deze lijsten zijn volgens de laatste publiek beschikbare informatie nog steeds niet opgesteld.¹³⁵

Ten derde is het aanbevolen dat het wetenschappelijk comité, opgericht via de wet feminicide, zich ontfermt over de rol van dwingende controle in de cases die besproken worden. Gezien zij enkel zaken van feminicide behandelen, die dus fataal afgelopen zijn, is het belangrijk om onderzoek te doen naar de elementen die zich zeer vroeg in het proces van partnergeweld voordeden. Enkel op die manier kan op empirisch onderbouwde wijze een inschatting gemaakt worden van de rol die dwingende controle mogelijk speelt in feminicides.

Ten vierde moet er meer geïnvesteerd worden in opleidingen van professionals. Zo is het niet realistisch om te verwachten dat ambtenaren van de burgerlijke stand experts zijn in het detecteren van partnergeweld en dwingende controle puur door het bestuderen van een handleiding, hoe goed deze ook opgesteld mag zijn.

Ten vijfde is het belangrijk te vermelden dat deze handleidingen zeer veel bruikbare informatie bevatten voor de professionals. Het is daarom aangeraden dat onderzocht wordt in welke mate deze instrumenten daadwerkelijk gebruikt worden in de praktijk. Zo kan men hiermee rekening houden bij het opstellen van eventuele nieuwe handleidingen (bijvoorbeeld voor non-professionals).

¹³³ Cass. 13 november 2001, P.00.0366.N.

¹³⁴ Wet van 19 oktober 2015 houdende wijziging van het burgerlijk procesrecht en houdende diverse bepalingen inzake justitie, *BS* 22 oktober 2015.

¹³⁵ *Vr. En Antw.* Senaat, nr. 7-773, 9 november 2020 (L. GAHOUCHI).

Ten zesde en ten laatste is het raadzaam een algemenere sensibiliseringscampagne op te starten. Dwingende controle is subtiel en uit zich vaak vroeg in de ontwikkeling van een situatie van partnergeweld. Daarom is het raadzaam om zo veel mogelijk actoren te betrekken opdat de signalen beter herkend en erkend worden.

Via deze non-exhaustieve lijst aan aanbevelingen kan er niet enkel tegemoet gekomen worden aan de vereisten van het Verdrag van Istanbul, maar kan partnergeweld in zijn geheel beleidsmatig adequater aangepakt worden.

8. Bibliografie

Wetenschappelijke literatuur

- Abramson, K. (2003). Beyond Consent, Toward Safeguarding Human Rights: Implementing the United Nations Trafficking Protocol. *Harvard International Law Journal*, 44(2), 473-503.
- Alaattinoglu, D. (2020). Forced sterilisation in the Istanbul Convention: remedies, intersectional discrimination and cis-exclusiveness. In J. Niemie, L. Peroni & V. Stoyanova (red.), *International Law and Violence Against Women: Europe and the Istanbul Convention* (pp. 173-188). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780429289736-8>
- Aldeeb Abu-Sahlieh, S. A. (2001). *Circoncision masculine, circoncision féminine. Débat religieux, medical, social et juridique*. L'Harmattan.
- Amnesty International. (2017, 24 mei). *België: wet over wettelijke gendererkenning belangrijke stap voor mensenrechten*. <https://www.amnesty-international.be/nieuws/belgie-wet-over-wettelijke-gendererkenning-belangrijke-stap-voor-mensenrechten>
- Amparita, M. (2012). Gender-Based Violence in International Criminal Law: A Closer Look at the Elements of Rape. *Ateneo Law Journal*, 57(343), 235-342.
- Bartholomew, K., & Cobb, R. (2012). Conceptualizing Relationship Violence as a Dyadic Process. In L. Horowitz & S. Strack (Reds.), *Handbook of Interpersonal Psychology: Theory, Research, Assessment, and Therapeutic Interventions* (pp. 233-248). Wiley & Sons.
- Braun, V. (2010). Female Genital Cosmetic Surgery: A Critical Review of Current Knowledge and Contemporary Debates. *Journal of Women's Health*, 19(7), 1393-1407. <https://doi.org/10.1089/jwh.2009.1728>

- Braun, V., & Kitzinger, C. (2001). The perfectible vagina: Size matters. *Culture, Health & Sexuality*, 3(3). 263-277. <https://doi.org/10.1080/13691050152484704>
- Cannoot, P. (2017). EHRM verbiedt sterilisatie als voorwaarde voor juridische geslachtsverandering. *Juristenkrant*, 348, 1.
- De Bondt, W. (2021). Gender & fysiek geweld: de strafbaarstelling van sterilisatie, abortus en besnijdenis. In E. Brems, P. Cannoot en L. Stevens (Reds.), *Recht en gender in België, 10 jaar later* (pp. 295-326). Die Keure.
- De Nauw, A., & Deruyck, F. (2017). *Overzicht van het Belgisch algemeen strafrecht* (2^e ed.). Die Keure.
- De Smet, B. (2013). Huisverbod. In A. Vandeplas (red.), *Strafrecht en strafvordering: commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer* (pp. 1-14). Kluwer.
- Del Valle, S. (2011). Biases in Domestic Violence Criminal Decision Making: Are System Actors Lenient in Domestic Violence Cases?. In *Cornell Law School Inter-University Graduate Student Conference Papers* (pp. 1-30). Cornell University.
- DeKeseredy, W., & Schwartz, M. (2011). Theoretical and definitional issues in violence against women. In R. K. Bergen, J. L. Edleson & C. M. Renzetti (Reds.), *Sourcebook on Violence Against Women* (pp. 3-20). SAGE Publications.
- Dobbeleir, J., Van Landuyt, K., & Monstrey, S. (2011). Aesthetic surgery of the female genitalia. *Seminars in Plastic Surgery*, 25(2). 130-141. <https://www.doi.org/10.1055/s-0031-1281482>
- Dutton, D.G. (2006). *Rethinking domestic violence*. University of British Columbia Press.
- Fattah, E. (2000). Victimology Past, Present and Future, *Criminology*, 33(1), 17-46.

- Follingstad, D. R., Rutledge, L. L., Berg, B. J., Hause, E. S., & Polek, D. S. (1990). The role of emotional abuse in physically abusive relationships. *Journal of Family Violence*, 5(2), 107-120. <https://doi.org/10.1007/bf00978514>
- Foucault, M. (1976). *Histoire de la sexualité. Vol. 1. La volonté de savoir*. Gallimard.
- Hardyns, W. (2022). *Onderzoeksontwerp in de criminologie*. Universiteit Gent.
- Hillyard, P., & Tombs, S. (2007). From ‘crime’ to social harm? *Crime, Law and Social Change*, 48(1-2), 9-25. <https://doi.org/10.1007/s10611-007-9079-z>
- Hoogers, S. (2004). Sterilisatie en gedwongen sterilisatie van wilsonbekwamen. *Jura Falconis*, 41(1), 3-35.
- Jaspaert, E., & Vervaeke, G. (2016). Vier krachtlijnen om de traditionele opvattingen over partnergeweld uit te dagen. In H. Blow (Red.), *Handboek intrafamiliaal geweld*. Politeia.
- Johnson, M. P. (2005). Domestic Violence: It’s Not about Gender: Or Is It? *Journal of Marriage and Family*, 67(5), 1126–1130. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2005.00204.x>
- Kort-Butler, L. (2016). Content Analysis in the Study of Crime, Media, and Popular Culture. *Oxford Sociology Department, Faculty Publications (575)*, 1-14.
- Leskinen, M. (2020). The Istanbul Convention on sexual offences: a duty to reform the wording of national law or the way we think? In J. Niemie, L. Peroni & V. Stoyanova (Reds.), *International Law and Violence Against Women: Europe and the Istanbul Convention* (pp. 133-156). Routledge.
- Levit, N., & Verchick, R. (2016). Feminist Legal Theories. In N. Levit & R. Verchick (Reds.), *Feminist Legal Theory* (pp. 11-40). NYU Press.
- Lewis, H. (2009). Female Genital Mutilation and Female Genital Cutting. *Northeastern Public Law and Theory Faculty Working Papers Series*, 40, 200-213.

- Leye, E., & Sabbe, A. (2016). *Huwelijksdwang in België. Een analyse van de huidige situatie*. Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen. Geraadpleegd op 4 mei 2024, van https://igvm-iefh.belgium.be/sites/default/files/nederlandse_samenvatting_matrifor.pdf
- Matsuda, M. (1991). Beside My Sister, Facing the Enemy: Legal Theory Out of Coalition. *Stanford Law Review*, 43(6), 1183-1192. <https://doi.org/10.2307/1229035>
- Mears, D. (2007). Towards rational and evidence-based crime policy. *Journal of Criminal Justice*, 35, 667-682. <https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2007.09.003>
- Mestre i Mestre, R. M. (2020). Exploring intersectionality – Female genital mutilation/cutting in the Istanbul Convention. In J. Niemie, L. Peroni & V. Stoyanova (Red.), *International Law and Violence Against Women: Europe and the Istanbul Convention* (pp. 157-172). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780429289736>
- Mortelmans, D. (2016). Het kwalitatief onderzoeksdesign. In T. Decorte & D. Zaitch (Reds.), *Kwalitatieve methoden en technieken in de criminologie* (pp. 81-186).
- Patton, C. (2019). The Policy Analysis Process. In C. Patton, D. Sawicki & J. Clark, *Methods of Policy Analysis and Planning* (pp. 40-57). Pearson.
- Pauwels, L. (2023). *Criminaliteitspreventie en community safety: een geïntegreerde benadering*. Universiteit Gent.
- Pence, E., & Paymar, M. (1993). *Education groups for men who batter: The Duluth model*. Springer Publishing Company. <https://doi.org/10.1891/9780826179913>
- Pieters, J., Italiano, P., Offermans, A., & Hellemans, S. (2010). *Ervaringen van vrouwen en mannen met psychologisch, fysiek en seksueel geweld*. Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen. Geraadpleegd op 9 augustus 2024, van [60](https://igvm-</p>
</div>
<div data-bbox=)

iefh.belgium.be/nl/publicaties/ervaringen_van_vrouwen_en_mannen_met_psychologisch_fysiek_e
n_seksueel_geweld

Riger, S., Foster-Fishman, P., Nelson-Kuna, J., & Curran, B. (1995). Gender Bias in Courtroom Dynamics. *Law and Human Behavior*, 19(5), 465-480. <https://doi.org/10.1007/bf01499338>

Royer, S. (2022, 27 maart). Kamer keurt nieuwe seksueel strafrecht goed. *Juristenkrant*, 446, 1-2.

Rozie, J. (2021). Gender in het bijzonder strafrecht. In E. Brems, P. Cannoot & L. Stevens (Reds.), *Recht en gender in België, 10 jaar later* (pp. 267-294). Die Keure.

Stark, E. (2007). *Coercive control: The Entrapment of Women in Personal Life*. Oxford University Press.

Stark, E., & Hester, M. (2019). Coercive Control: Update and Review. *Violence against Women*, 25(1), 81-104. <https://doi.org/10.1177/1077801218816191>

Statistiek Vlaanderen. (2024). *Gendergerelateerd geweld in België. Kerncijfers van de Europese enquête over geweld tegen vrouwen en andere vormen van interpersoonlijk geweld*. <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/65943>

Sueur, G. (2022, 26 augustus). *Violences faites aux femmes. Comprendre le contrôle coercitif*. WordPress. <https://gwenolasueur.wordpress.com/2022/08/26/violences-faites-aux-femmes-comprendre-le-controle-coercitif/>

Tuyaerts, Q., & Vanhoenacker, L. (2023). Nieuwe wetsvoorstellen inzake partnergeweld: een kritische bespreking vanuit het perspectief van het bijzonder strafrecht [Ongepubliceerde paper]. Faculteit Recht & Criminologie, Universiteit Gent.

UN Women. (2020). *Progress of the World's Women 2019-2020: Families in Changing World*.

Geraadpleegd op 21 mei 2023, van

<https://www.unwomen.org/sites/default/files/Headquarters/Attachments/Sections/Library/Publications/2019/Progress-of-the-worlds-women-2019-2020-en.pdf>

- Van den Wyngaert, C., & Vandromme, S. (2019). *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen* (11e ed.). Gompel&Svacina.
- Vandeviver, C., Depraetere, J., Schapansky, E., De Schrijver, L., Nobels, A., De Moor, S., & Keygnaert, I. (2020). Slachtofferschap van geweld tijdens de COVID-19-lockdown in België: eerste resultaten van een lopend nationaal cohorteonderzoek. *Panopticon*, 41(4), 417-425.
- Vanhoenacker, L. (2023). *De Belgische implementatie van het Verdrag van Istanbul: Verzwarende Omstandigheden bij Partnergeweld*. [Bachelorproef, Universiteit Gent].
- Vedung, E. Policy Instruments: Typologies and Theories. In M. Bemelmans-Videc, R. Rist & E. Vedung (Eds.), *Carrots, Sticks, and Sermons: Policy Instruments and Their Evaluation* (pp. 21-58). Transaction.
- Walker, L. (1979). Battered Women: A Psychosociological Study of Domestic Violence. *Psychology of Women Quarterly*, 4(1), 136-138. <https://doi.org/10.1177/036168438000400101>
- Walklate, S., & Fitz-Gibbon, K. (2019). The Criminalisation of Coercive Control: The Power of Law? *International Journal for Crime, Justice and Social Democracy*, 8(4), 94-108. <https://10.0.20.84/ijcjsd.v8i4.1205>
- Wiener, C. (2017). Seeing what is 'invisible in plain sight': Policing coercive control. *The Howard Journal of Crime and Justice*, 56(4), 500-515. <https://doi.org/10.1111/hojo.12227>
- Wistrich, A., & Rachlinski, J. (2008). Judging under Uncertainty: Cognitive Biases, Risk Perception, and Judicial Decision Making. *Cornell Law Review*, 93(6), 101-145.

Beleidsdocumenten

Ad Hoc Committee on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence (CAHVIO). (2009, 9 april). *Elements for discussion*. Raad van Europa. Geraadpleegd op 10 augustus 2024, van <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168059416c>

Agentschap Justitie & Handhaving. (z.d.) Het elektronisch toezicht als autonome straf. Geraadpleegd op 1 augustus 2024, van <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/64897>

Committee of the Parties. (2014, 31 mei). *Conclusions on the implementation of recommendations in respect of Belgium adopted by the Committee of the Parties to the Istanbul Convention*. Raad van Europa. Geraadpleegd op 5 juli 2024, van <https://rm.coe.int/ic-cp-2024-3-cop-conclusions-belgium-eng/1680b04759>

FOD Justitie. (2022). *Kadernota Integrale Veiligheid*. Geraadpleegd op 5 juli 2024, van <https://justitie.belgium.be/sites/default/files/Publicatie%20KIV%20NL.PDF>

Geïntegreerde Politie. (2022). *Nationaal Veiligheidsplan 2022 – 2025*. Geraadpleegd op 3 juli 2024 van <https://www.politie.be/5998/sites/5998/files/files/2022-04/NVP2022-2025.pdf>

Group of Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence (GREVIO). (2019, 18 februari). *Rapport soumis par la Belgique donnant effet aux dispositions de la Convention du Conseil de l'Europe sur la prévention et la lutte contre la violence à l'égard des femmes et la violence domestique conformément à l'article 1, paragraphe 68 (Rapport de référence)*. Raad van Europa. Geraadpleegd op 27 maart 2024, van <https://rm.coe.int/state-report-belgium/pdfa/168093141c>

Group of Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence (GREVIO). (2020, 18 december). *Recommendation on the implementation of the Council of Europe Convention on*

Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence by Belgium. Raad van Europa. Geraadpleegd op 7 juli 2024, van <https://rm.coe.int/ic-cp-inf-2020-8-rec-cop-belgique-fre/pdfa/1680a0be8b>

Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen. (2013). *Elektronisch toezicht bij daders van intrafamiliaal geweld.* Geraadpleegd op 5 juli 2024, van https://igvm-iefh.belgium.be/sites/default/files/adviesories/elektronisch_toezicht_bij_daders_van_intrafamiliaal_geweld_nl.pdf

Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen. (2016). *Risicotaxatie Instrument Eergerelateerd Geweld.* Geraadpleegd op 6 juli 2024, van https://igvm-iefh.belgium.be/nl/publicaties/risicotaxatie_instrument_eergerelateerd_geweld

Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen. (2021). *Handleiding bij de meldcode partnergeweld, 2021.* Geraadpleegd op 5 juli 2021, van https://igvm-iefh.belgium.be/sites/default/files/138_-_handleiding_meldcode_partnergeweld.pdf

Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen. (2021). *Nationaal Actieplan ter bestrijding van gendergerelateerd geweld 2021 – 2025.* Geraadpleegd op 10 juli 2024, van https://igvm-iefh.belgium.be/nl/publicaties/nationaal_actieplan_in_de_strijd_tegen_gendergerelateerd_geweld_2021_2025

Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen. (2023). *Aanbeveling betreft (ex)partnergeweld in het kader van echtscheidingen.* Geraadpleegd op 17 mei 2024, van https://igvm-iefh.belgium.be/sites/default/files/adviesories/beleidsaanbeveling_echtscheidingen_en_ex-partnergeweld_nl.pdf

Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen. (2024). *Instrument voor opsporing van dwingende controle*. Geraadpleegd op 3 augustus 2024, van https://igvm-iefh.belgium.be/nl/publicaties/instrumenten_voor_opsporing_van_dwingende_controle

Parlementaire Assemblee. (2021). *De Istanbul Conventie – een krachtig instrument om een einde te maken aan gendergerelateerd geweld*. Raad van Europa. Geraadpleegd op 3 april 2024, van <https://www.assembly.coe.int/LifeRay/EGA/WomenFFViolence/2019/2019-HandbookIstanbulConvention-NL.pdf>

Grijze literatuur

BRUZZ. (2020, 27 maart). *Traumapsycholoog VUB lanceert gratis online interventietool “iedereen ok?”*. Geraadpleegd op 4 mei 2024, van <https://www.bruzz.be/samenleving/traumapsycholoog-vub-lanceert-gratis-online-interventietool-iedereen-ok-2020-03-27>

CAW. (z.d.). *Samenwerken met CAW Antwerpen*. Geraadpleegd op 2 juli 2024, van <https://www.caw.be/voor-professionals/samenwerking-projecten/samenwerken-met-caw-antwerpen/co3/>

CGG VAGGA. (z.d.). *Wie kan er bij ons terecht?* Geraadpleegd op 8 juli 2024, van <https://www.vagga.be/nl/forensische-zorg/wie-kan-er-bij-ons-terecht>

FOD Justitie. (z.d.). *Diensten voor slachtofferzorg*. Geraadpleegd op 28 april 2024, van https://justitie.belgium.be/nl/themas/wat_moet_u_doen_als/slachtoffer/financiele_hulp/opzettelijke_gewelddaden/diensten_voor_slachtofferzorg

GAMS. (2023). *Onze impact*. Geraadpleegd op 5 april 2024, van <https://gams.be/nl/onze-impact/>

Intact. (2019, 30 april). *Reactie INTACT op gewijzigde beleid van ht CVGS inzake VGV: “Ouders erkende minderjarige intacte meisjes in legal limbo”*. Geraadpleegd op 3 mei 2024, van <https://www.intact-association.org/nl/nieuws/198-nota-30-april-2019.html>

Meesters, J. (2020, 14 april). Slachtoffer van huiselijk geweld? Noem codewoord ‘masker 19’ in de apotheek. *Het Belang van Limburg*. Geraadpleegd op 10 juli 2024, van https://www.hbvl.be/cnt/dmf20200413_04921435

P. S. (2022, 3 januari). *Orde botst met Cassatie over beroepsgeheim*. Geraadpleegd op 6 juli 2024, van <https://www.despecialist.eu/nl/nieuws/beroepsnieuws/orde-botst-met-cassatie-over-beroepsgeheim.html>

Juridische bronnen

Wetgeving

Code van Medische Deontologie. (2018). Geraadpleegd op 4 juli 2024, van <https://ordomedic.be/nl/code-2018>

College van Procureurs-Generaal. (2006). *COL 03/2006: Definitie van het intrafamiliaal geweld en de extrafamiliale kinder-mishandeling, de identificatie en de registratie van de dossiers door de politiediensten en de parketten*. Geraadpleegd op 4 juli 2024, van <https://www.om-mp.be/nl/omzendbrieven>

College van Procureurs-Generaal. (2006). *COL 04/2006: Gemeenschappelijke omzendbrief van de Minister van Justitie en het College van procureurs-generaal betreffende het strafrechtelijk beleid inzake partnergeweld*. Geraadpleegd op 5 juli 2024, van <https://www.om-mp.be/nl/omzendbrieven>

College van Procureurs-Generaal. (2012). *COL 18/2012: Gemeenschappelijke omzendbrief van de minister van Justitie, de minister van Binnenlandse Zaken, de communautaire ministers bevoegd voor de justitiehuisen en het College van Procureurs-generaal betreffende het tijdelijk huisverbod ingeval van huiselijk geweld*. Geraadpleegd op 8 juli 2024, van <https://www.om-mp.be/nl/omzendbrieven>

College van Procureurs-Generaal. (2017). *COL 06/2017: Gemeenschappelijke omzendbrief van de minister van Justitie en van het College van procureurs-generaal betreffende het opsporings- en vervolgingsbeleid inzake eerge relateerd, vrouwelijke genital verminkingen, gedwongen huwelijken en wettelijke samenwoningen*. Geraadpleegd op 28 juni 2024, van <https://www.om-mp.be/nl/omzendbrieven>

College van Procureurs-Generaal. (2020). *COL 15/2020: Tool voor de risico-evaluatie - Omzendbrief betreffende de veralgemening van het gebruik door de politiediensten en de parketten van een tool voor de eerstelijnsrisico-evaluatie inzake partnergeweld*. Geraadpleegd op 5 maart 2024, van <https://www.om-mp.be/nl/omzendbrieven>

College van Procureurs-Generaal. (2020). *COL 20/2020: Veralgemening van het herbezoek door de politiediensten in situaties van partnergeweld tijdens de coronacrisis*. Geraadpleegd op 5 maart 2024, van <https://www.om-mp.be/nl/omzendbrieven>

College van Procureurs-Generaal. (2023). *COL 03/2023: Gemeenschappelijke omzendbrief van de minister van Justitie, de minister van Binnenlandse zaken, de staatssecretaris voor Gendergelijkheid en het College van procureurs-generaal teneinde de uitrol van het stalkingalarm op nationaal vlak te omkaderen*. Geraadpleegd op 12 maart 2024, van <https://www.om-mp.be/nl/omzendbrieven>

Decreet houdende de justitiehuisen en de juridische eerstelijnsbijstand. (2019, 26 april). Geraadpleegd op 3

juni

2024,

van

<https://codex.vlaanderen.be/PrintDocument.ashx?id=1031790&datum=&geannoteerd=false&print=false>

Koninklijk Besluit betreffende de reglementering van tatoeages en piercings. (2005, 21 december). Geraadpleegd op 12 mei 2024, van https://etaamb.openjustice.be/nl/koninklijk-besluit-van-25-november-2005_n2005023079.html

Raad van Europa. (2011, 11 mei). Verdrag van de Raad van Europa inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld. Geraadpleegd op 10 juli 2024, van <https://rm.coe.int/1680462530>

Strafvorderingswetboek. (1808, 17 november). Geraadpleegd op 2 augustus 2024, van https://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=nl&la=N&cn=1808111730&table_name=wet

Strafwetboek. (1867, 8 juni). Geraadpleegd op 11 juli 2024, van https://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=nl&la=N&cn=1867060801&table_name=wet

Strafwetboek. (2024, 8 april). Geraadpleegd op 1 augustus 2024, van <https://www.ejustice.just.fgov.be/eli/wet/2024/02/29/2024002052/staatsblad>

Wet betreffende de rechten van de patiënt. (2002, 26 september). Geraadpleegd 4 juli 2024, van https://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=nl&la=N&cn=2002082245&table_name=wet

Wet betreffende de vrijwillige zwangerschapsafbreking, tot opheffing van de artikelen 350 en 351 van het Strafwetboek, tot wijziging van de artikelen 352 en 383 van hetzelfde Wetboek en tot wijziging van diverse wetsbepalingen. (2018, 29 oktober). Geraadpleegd op 14 maart 2024, van https://etaamb.openjustice.be/nl/wet-van-15-oktober-2018_n2018014460.html

Wet betreffende het tijdelijk huisverbod in geval van huiselijk geweld (2012, 1 oktober). Geraadpleegd op 2 augustus 2024, van https://etaamb.openjustice.be/nl/wet-van-15-mei-2012_n2012009239.html

Wet houdende wijziging van het burgerlijk procesrecht en houdende diverse bepalingen inzake justitie. (2015, 22 oktober). Geraadpleegd op 7 juli 2024, van https://etaamb.openjustice.be/nl/wet-van-19-oktober-2015_n2015009530.html

Wet teneinde te waarborgen dat de slachtoffers van geweld vooraf hebben ingestemd met een bemiddeling, een verzoening of een verwijzing naar een kamer voor minnelijke schikking. (2022, 21 november). Geraadpleegd op 5 juli 2024, van https://etaamb.openjustice.be/nl/wet-van-06-november-2022_n2022034083.html

Wet tot toewijzing van de gezinswoning aan de echtgenoot of aan de wettelijk samenwonende die het slachtoffer is van fysieke gewelddaden vanwege zijn partner en tot aanvulling van artikel 410 van het Strafwetboek. (12, februari, 2003). Geraadpleegd op 26 juli 2024, van https://etaamb.openjustice.be/nl/wet-van-28-januari-2003_n2003012049.html

Wet voor de preventie en de bestrijding van feminicides en gendergerelateerde dodingen. (2023, 31 augustus). Geraadpleegd op 27 juli 2024, van https://etaamb.openjustice.be/nl/wet-van-13-juli-2023_n2023044133.html

Rechtspraak

Europees Hof voor de Rechten van de Mens. (2003, 4 december). *M.C. v. Bulgaria*. Geraadpleegd op 23 maart 2024, van https://www.coe.int/t/dg2/equality/domesticviolencecampaign/resources/M.C.v.BULGARIA_en.asp

Hof van Cassatie. (1975, 7 maart). *Arrest van 7 maart 1975*. Geraadpleegd op 26 maart 2024, van <https://bib.kuleuven.be/rbib/collectie/archieven/arrcass/1975/3.pdf>

Hof van Cassatie. (2001, 13 november). *Arrest van 13 november 2001*. Geraadpleegd op 12 maart 2024, van https://www.stradalex.com/nl/sl_src_publ_jur_be/document/cass_N-20011113-6

Hof van Cassatie. (2021, 26 maart). *Arrest van 25 maart 2021*. Geraadpleegd op 2 augustus 2024, van <https://www.jurisquare.be/nl/journal/tstrafrecht/2022-1/cass-1e-k-ar-d180015n-26-maart-2021-d-psychologencommissie/index.html>

Overige juridische bronnen

Senaat. (2020, 9 november). *Schriftelijke vraag nr. 7-773*. Geraadpleegd op 2 augustus 2024, van <https://www.senate.be/www/?MIval=Vragen/SVPrint&LEG=7&NR=773&LANG=nl>

9. Perstekst

Dwingende controle: blinde vlek in het Belgisch beleid rond partnergeweld onthuld?

In een onderzoek van de Universiteit Gent in 2024 werd via een kwalitatieve inhoudsanalyse van Belgische beleidsdocumenten het gevoerde beleid rond partnergeweld onderzocht. Het onderzoek bekeek in welke mate België in orde is met de internationale verplichtingen omtrent partnergeweld. Specifiek werd onderzocht of het dwingen van je partner tot het ondergaan van een actie – en dus zonder instemming van het slachtoffer – strafbaar is. Het onderzoek benadrukt dat België op juridisch vlak de laatste jaren weliswaar belangrijke stappen heeft gezet, maar dat er nog steeds aanzienlijke tekortkomingen zijn in het strafrechtelijk beleid.

Achtergrond van de Istanbul Conventie

De aanleiding van dit onderzoek was de ondertekening van het Verdrag van Istanbul door België. Dit verdrag werd opgesteld door de Raad van Europa en staat sinds 2011 open voor ondertekening. Het heeft als doel geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld in al zijn vormen te bestrijden. Dit verdrag verplicht ondertekenende landen, waaronder dus ook België, om een reeks maatregelen te nemen om deze vormen van geweld te voorkomen, te vervolgen en slachtoffers te beschermen.

Een van de kernpunten van de Conventie is de verplichting om specifieke misdrijven te criminaliseren, zoals verschillende vormen van seksueel geweld, gedwongen huwelijk, vrouwelijke genitale verminking, gedwongen abortus en gedwongen sterilisatie. Dergelijk verdrag geldt als minimumstandaard voor de ondertekenende staten: men moet *minstens* in lijn zijn met wat in het Verdrag als verplicht benoemd wordt.

Het Verdrag vermeldt bij enkele van die misdrijven de nood om het aanzetten tot slachtofferschap te criminaliseren. Het concept van aanzetten tot slachtofferschap is een vorm van dwingende controle waarbij slachtoffers worden gemanipuleerd om bepaalde handelingen te ondergaan zonder hun vrijwillige instemming. Dwingende controle, meer bekend onder de Engelstalige benaming van ‘*coercive control*’ speelt een cruciale rol in de escalatie van partnergeweld.

Juridische hiaten in België

Volgens het onderzoek heeft België de afgelopen jaren aanzienlijke vooruitgang geboekt op het gebied van strafrechtelijke hervormingen, waaronder de recente hervorming van het seksueel strafrecht en de Wet Femicide. Echter, op het gebied van aanzetten tot slachtofferschap blijven er aanzienlijke hiaten bestaan.

De Belgische strafwetgeving is voornamelijk gericht op de bestraffing van directe daders. Ook in het scenario dat iemand een ander aanzet tot het plegen van een misdrijf, de figuur van de strafbare deelneming genoemd, gaat men er van uit dat het de dader is die aangezet wordt. Uit een analyse van de rechtsleer blijkt dat deze figuur van de strafbare deelneming dus niet de situatie omvat waarin iemand het slachtoffer aanzet tot het ondergaan van iets, in plaats van de dader aanzetten tot het plegen. Dit betekent dat daders die hun slachtoffers psychologisch manipuleren om vrijwillig schijnende, maar eigenlijk onvrijwillige handelingen te ondergaan, strafrechtelijk buiten schot blijven.

Aanbevelingen voor beleidswijzigingen

Het onderzoek eindigt met een oproep tot verdere hervormingen in het Belgische (straf)recht. Er bestaan reeds veel initiatieven die specifieke doelgroepen targeten, maar het aanbod is nog steeds te versplinterd. Zo moet er meer aandacht worden besteed aan de juridische erkenning van slachtoffers van partnergeweld. Ook het verder ontwikkelen van handleidingen die professionals helpen om op een juiste manier te handelen, wordt aangeraden. Er bestaan reeds enkele behulpzame handleidingen, ontwikkeld door het Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen, maar er heerst nog te veel algemene verwarring over de verschillende handelingsmodaliteiten van de professionals.

Verder wordt ook gepleit voor een betere beleidsmatige ondersteuning voor non-professionals in het herkennen en erkennen van tekenen van dwingende controle bij partnergeweld. Dergelijke steun bestaat reeds voor medewerkers van de burgerlijke stand, die via een handleiding ingelicht worden over welke stappen ze kunnen ondernemen indien ze oog in oog staan met een mogelijke situatie van gedwongen huwelijk of eengerelateerd geweld.

Tenslotte is er nood aan een breder genderperspectief binnen de wetgeving. Momenteel zijn bepaalde artikelen in de Belgische strafwetgeving nog steeds gegenderd, wat kan leiden tot uitsluiting van slachtoffers die niet vrouw zijn. Hierbij wordt bedoeld op mannen als slachtoffers, maar ook personen die niet binnen de traditionele gendercategorieën vallen, zoals transgender en non-binaire personen.

Hoewel België al veel stappen in de juiste richting gezet heeft, is verder onderzoek naar een mogelijke strafrechtelijke toepassing van dwingende controle in partnergeweld aan te raden.